

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Факультет східної і слов'янської філології
Кафедра тюркської філології

Кваліфікаційна робота магістра з тюркської філології на тему:
**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «ПРОСТІР» І «ЧАС» У ТУРЕЦЬКОМУ
ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ**

Студентки групи Мтур 53-21
факультету сходознавства
денної форми навчання
Освітньої програми

Східна філологія: турецька мова і література, переклад, методика навчання
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.068 Східні мови та літератури (переклад включно),
перша – турецька
Верховкіної Анни Валеріївни
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Тімкова Т.М.

Допущена до захисту

«___»_____ 2022 року

Завідувач кафедри

(підпис) (ПШБ)

Національна шкала

Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Зміст

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТУОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ «ПРОСТІР» І «ЧАС» В ТУРЕЦЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ.....	7
1.1. Когнітивно – дискурсивний підхід до вивчення мовних явищ.....	7
1.2. Дискусійність поняття «концепт» у сучасних лінгвістичних розвідках.....	13
1.3. Структура концепту та способи його вербалізації.....	20
1.4. Концептосфера турецького газетного дискурсу.....	25
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	32
Висновки до другого розділу.....	34
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТІВ «ПРОСТІР» ТА «ЧАС» В ТУРЕЦЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ.....	36
3.1. Структура та особливості реалізації концепту «Час» в турецьких он-лайн газетах.....	36
3.2. Польова структура вербалізації концепту «Простір» в турецьких он-лайн газетах.....	45
3.3. Взаємозв'язок концептів «Час» і «Простір».....	50
Висновки до третього розділу.....	52
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

На даному етапі в лінгвістичних наукових розвідках спостерігається зміщення інтересу від іманентно мовних пошуків до функціональної лінгвістики, прагмалінгвістики та когнітивної лінгвістики. Сучасна антропоцентрична парадигма досліджень у цих галузях зумовлює вивчення проблеми взаємодії мови та людини, аналіз мови та мовлення через пізнавальну діяльність індивіда. Розглядаючи такі процеси взаємодії та когнітивної активності індивіда, слід допустити існування різних форм репрезентації в мозку людини певних структур свідомості. Такими глобальними одиницями мисленнєво-мовленнєвої діяльності є концепти.

Предметом концептологічних досліджень є проблема вербалізованості концептів у різноманітних дискурсах. Такі науковці, як М. М. Полюжин, О. С. Кубрякова, С. Г. Воркачев та ін. наполягають на тому, що концепт завжди має своє словесне вираження. Однак, поділяючи думку З. Д. Попової та І. А. Стерніна, ми вважаємо, що для виокремлення концепту як реально існуючої ментальної одиниці словесна номінація не є обов'язковою, оскільки механізм мислення та механізм вербалізації не є тотожними, що доведено сучасними психолінгвістичними та нейролінгвістичними дослідженнями. Ми погоджуємося з таким поглядом, вважаючи, що лише частина концептів отримують мовну інтерпретацію. Таким чином, знання про світ містять вербалізовані та невербалізовані концепти, а сфера концептотворення не обмежується межами мови, оскільки може існувати в універсальному предметному коді людини, не беручи безпосередньо участі в комунікації. Отже, мовні засоби слугують більше повідомленню концепта, ніж його існуванню.

У вітчизняному та зарубіжному мовознавстві проблемами когнітивної лінгвістики займаються М. Болдирєв, О. Воробйова, С. Жаботинська, А. Зеленько, О. Кубрякова, В. Манакін, Т. Монахова, Т. Радзієвська, М. Кочерган, О. Селіванова та ін. Разом із тим у наукових колах немає однозначного визначення сутності та природи даного феномена, а також однозначної його оцінки.

Сучасна концептологія пов'язана з детальним аналізом концептів на основі певного дискурсу. На сьогодні існує велика кількість праць вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячених висвітленню різних аспектів дослідження дискурсу: Р. Богранда, П. Верса, Л. Гренобла, Т. ван Дейка, Б. Делінжера, Я. Іфверсена, Г. Кука, Д. Нунана, Н. Ферклага, С. Стемброука, Б. Фрасера, Дж. Хобса, Т. Хуккіна та ін. Багатоаспектність змісту та форм дискурсу зумовлює різноманітність теоретичних визначень і підходів до його дослідження.

В останні роки проблеми окремих видів дискурсу стали об'єктами обговорення в науковій і публіцистичній літературі. Так, зокрема, категорія газетного дискурсу є на сьогодні предметом наукових дискусій, адже у сучасному світі військового протистояння медійний дискурс набуває неабиякого значення, так само як і по-іншому інтерпретуються базові ментально-мовленнєві одиниці (концепти), які набувають нового змісту в сучасних умовах. Загалом, базові концепти газетного дискурсу потребують нового висвітлення у часи війни, аналізу їх системоутворюючих ознак, функцій та особливостей.

В даній роботі за допомогою когнітивно-дискурсивного підходу до аналізу мовних одиниць буде враховано всі аспекти таких базових концептів, як «простір» і «час», дослідження яких буде побудовано на симбіозі їх когнітивного та стилістичного потенціалу. Таким чином дослідження має поглибити і частково оновити уявлення, які склалися щодо простору та часу у турецькому газетному дискурсі.

Актуальність роботи визначається існуючим протиріччям між наявним розумінням базових концептів «Простір» і «Час» у тюркології та необхідністю виявлення їх оновленого змісту та ознак у сучасному турецькому газетному дискурсі. Необхідність такого аналізу обумовлена зростаючою важливістю даних концептів у медійному дискурсі та їх впливу на сучасну «картину світу» особистості.

Мета дослідження: виявити ядерні та периферійні одиниці концептів «Час» та «Простір» на матеріалі сучасного турецького газетного дискурсу.

Об'єкт дослідження: сукупність різноманітних у семантичному плані мовних одиниць на позначення простору і часу в турецьких онЗлайн газетах.

Предмет дослідження: вербалізація концептів «простір» і «час» у турецькому газетному дискурсі.

Реалізація поставленої мети досягається вирішенням наступних **завдань:**

1. На основі аналізу теоретичних джерел уточнити основні положення когнітивно-дискурсивного підходу до вивчення мовних явищ.

2. З'ясувати зміст поняття «концепт» та його структуру.

3. Дослідити результати новітніх наукових розвідок щодо особливостей турецького газетного дискурсу.

4. Визначити когнітивну структуру концептів «простір» та «час» як сегментних концептів в турецькому газетному дискурсі.

5. Виявити спільні та диференційні ознаки концептів «Час» і «Простір» в турецькому газетному дискурсі.

Матеріалом дослідження є статті різної тематики, з лексичними одиницями на позначення простору і часу, дібрані з турецьких онлайн газет “Akşam”, “Aydinlik”, ”Dunya“, “Milliyet”, “Radical”, “Turkiyegazetesi”, “Vatan.

Методи дослідження визначені завданнями, матеріалом і загальним напрямком роботи. У процесі дослідження використовувався метод теоретичного аналізу наукових джерел, з метою виявлення ступеню розробки проблеми та визначення методики дослідження; метод лінгвістичного спостереження за матеріалом та описовий метод для аналізу і фіксації мовного матеріалу та його функціонування в дискурсі; метод концептуального аналізу як основний метод дослідження концептів, метод аналізу дефініцій з метою виявлення ядра концепту; асоціативний метод для виявлення зв'язків між мовними одиницями; метод моделювання з метою мисленнєвого й формалізованого представлення концептів; метод узагальнення з метою визначення спільних ознак обох концептів.

Теоретичну базу дослідження становлять: концепції дискурсу Ю.Габермаса, Р. Богранда, П. Верса, Л. Гренобла, Т. ван Дейка, Б. Делінжера; основні положення когнітивного підходу до вивчення дискурсу Дж. Лакофа і Р. Ленекера; дослідження концепту О. С. Кубрякової, С. Г. Воркачова, З.Д.Попової, І.А Стерніна, дослідження простору і часу в турецькій мові у працях Напольнової О.М.

Практична цінність. Отримані в роботі результати є внеском до розробки проблем когнітивної лінгвістики, представляють оновлений матеріал, що може бути використаний на заняттях із лексикології та стилістики турецької мови у закладах вищої освіти. Практична значущість роботи також полягає у можливості застосування отриманих результатів при викладанні курсів мовознавства, стилістики турецької мови, на практичних заняттях з турецької мови.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше з позицій когнітивного підходу враховано всі аспекти простору та часу та специфіку їх вербалізації у турецькому газетному дискурсі, виявлено структуру даних концептів та проаналізовано їх взаємозв'язок..

Апробація даного дослідження була здійснена під час студентської міжнародної науково-практичної конференції *Ad orbem per linguas*. До світу через мови, що проходила у Київському національному лінгвістичному університеті 25 травня 2022 року. (Верьовкіна, 2022)

Логіка дослідження зумовила **структуру** роботи: вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел (89 найменувань) та додатків. Загальний обсяг – 66 сторінок.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ У ТУРЕЦЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Когнітивно – дискурсивний підхід до вивчення мовних явищ

У лінгвістиці дискурс розуміється як складне і багатопланове явище, яке розглядається в загальному плані як сукупність мовних актів, що використовуються у різних сферах життя, які будуються за певними правилами. Поняття «дискурс» походить від фр. "Discours", що означає «мова», «тип мови», «текст», «тип тексту». Термін «дискурс» у лінгвістику вперше був уведений у вжиток американським вченим З. Харрісом в статті "Discourse analysis" («Дискурс-аналіз») в 1952 р (Харріс, 1952).

Продовжуючи висунуту Ф. де Соссюром ідею про поділ мови і мовлення, науковці поєднали її з теорією мовленнєвих актів, когнітивною прагматикою тексту, лінгвістикою усного мовлення і т. ін. Пізніше дискурс-аналіз почав орієнтуватися на спосіб інтерпретації, за якого виявляють соціокультурні (ідеологічні, політичні та ін.) елементи організації мовленнєвого акту, що реалізуються в різних текстах і виявляють їх вжиток імпліцитно або експліцитно.

Варто зауважити, що і наразі у сучасній лінгвістичній науці кожний дослідник намагається надати власну дефініцію дискурсу, проте слід визнати той факт, що на даний час в лінгвістиці відсутнє його чітке і загальновизнане визначення, що охоплює всі випадки вживання.

Найбільш авторитетне обґрунтування поняття «дискурс» належить сучасному нідерландському лінгвістові Т.А. ван Дейку, першопрохідникові в межах теорії мовленнєвих актів і аналізу дискурсу. Під дискурсом дослідник розуміє комунікативну подію, що відбувається між тим, хто говорить і слухає (спостерігачем та ін.) в процесі комунікативної дії в певному часовому, просторовому та інших контекстах. Ця комунікативна дія може бути усною, письмовою, мати вербальні і невербальні складові (Т.ван Дейк, 1977).

Слід зазначити, що напрямок, започаткований французькими дослідниками став засадничим також і для турецьких мовознавців. Починаючи з 1980-х рр. і дотепер турецькі лінгвісти розглядають поняття «дискурс» переважно в межах парадигми, створеної західними лінгвістами.

Значний внесок в турецьку лінгвістику, а саме в дослідження дискурсу, зробили такі турецькі вчені, як Е. Сьозен, А. Коджамана, В. Гюнай, Д. Гюнай, Б. Чобан, Ю. Девран, Ч. Дурсун, З. Киран, О. Озер, Ш. Рухи, Х. Учан, Х. Челік, Х. Екші та ін.. Вперше поняття «дискурс» в турецькій лінгвістиці було розглянуто З. Киран у статті «Нові напрямки в лінгвістиці: від слова до дискурсу» ("Dilbiliminde Yeni Yönelimler: Sözcükten Söyleme") (Kiran, 1981), де дослідниця оцінила досягнення західної науки за даною проблематикою та залучила термін «дискурс» до турецького матеріалу.

Як відомо, дискурс вибудовується з компонентів, які називають пропозиціями, вони мають між собою логічний зв'язок. Інтерпретатор, розуміючи дискурс, видобуває з елементарних пропозицій загальне значення таким чином, що нову інформацію, яка інтерпретується, залучає до проміжної отриманої. Внаслідок цього він встановлює різні зв'язки всередині тексту, «занурює» нову інформацію в тему дискурсу.

Термін «дискурс» привертає увагу дослідників різних наук (лінгвістики, літературознавства, філософії, соціології, психології, логіки та ін.), їх окремих напрямків (прагмалінгвістики, прагмастилістики, лінгвістичної семантики, теорії комунікації, граматичної стилістики, лінгвістики тексту, граматики тексту), міждисциплінарних наук (психолінгвістики, соціолінгвістики та ін.). Надзвичайно широка сфера вживання поняття дискурсу призвела до полісемії цієї термінологічної одиниці як у різних науках, так і на різних рівнях власне лінгвістики. Проблема дослідження дискурсу і дискурсивного аналізу є актуальною як у сучасній світовій лінгвістиці, так і в українській, в якій активно розробляється лише останніх 20-25 років, однак вже набула загальноновизнаного статусу.

Варто зауважити, що межі визначення терміна "дискурс" є досить розмитими. Дане поняття не має однозначного та конкретного тлумачення, оскільки вживається у різних науках у різних інтерпретаціях. Недостатньо прозоре і сповнене протиріч уявлення про зміст поняття "дискурс" часто призводить до різних емпіричних результатів і є причиною існування численних варіантів розуміння даного явища. Очевидно, це пов'язано не лише з міждисциплінарним характером предмету дослідження, але й зі складною, багатоаспектною природою самого дискурсу.

Слід зазначити, що слово «дискурс» науковці часто вживають як синонім слова «текст» в значенні будь-якого явища дійсності, що має знакову природу і певним чином є структурованим.

Ю. Габермас під дискурсом розуміє особливу комунікацію, метою якої є неупереджений аналіз реальності, спосіб отримання істинного наукового знання, своєрідний інструмент пізнання реальності. З його точки зору дискурс визначається як спосіб діалогічно аргументованого обговорення суперечливого положення (явища, теорії і т.п.), яке претендує на значущість або істинність з метою досягнення загальної згоди (Габермас, 2000).

Л. Гренобл у статті "Discourse analysis" зазначає, що спочатку термін «дискурс» в англійській науковій літературі позначав контрольований мисленнєвий процес, результат якого повинен бути впорядкованим і чітко вписуватися в ідейний контекст (Indiana).

Термін «дискурс» найчастіше ототожнюється з мовою у вживанні і слугує для опису тексту у безпосередньому комунікативному контексті. Саме тому дискурсу належить важлива роль як в окремих науках, так і в різних напрямках лінгвістики, наприклад: у лінгвістиці тексту - для опису способу поєднання речень у єдине, зв'язне за змістом лінгвістичне ціле, яке є більше, ніж граматичне речення; у системній лінгвістиці - для зв'язку лінгвістичної організації дискурсу з окремими системними компонентами ситуативних типів; у психолінгвістиці - для визначення комунікативних стратегій, якими мовці користуються під час спілкування.

Значення дискурсу може різнитися від вузького лінгвістичного опису, відповідно до якого дискурс визначається як «зв'язне мовленнєве висловлювання, більше, ніж речення (письмове або усне; належить одному мовцеві або декільком) (Meinhof, 1993), до макроконцепцій, у яких робиться спроба теоретичного визначення ідеологічних кластерів - дискурсивних формацій, що систематизують знання і досвід.

Деякі лінгвісти ототожнюють поняття дискурсу з текстом. Інші дослідники розрізняють значення цих термінів за методологічною перспективою: текст - матеріальний продукт, дискурс - комунікативний процес. За Р. Бограндом, «текст і дискурс мають однакову часову протяжність у тому значенні, що походять від одного автора» (Beaugrande, 1996). Дослідник пропонує сім стандартів текстуальності, наявність яких є обов'язковою для перетворення тексту на комунікативний процес, тобто дискурс.

Основними критеріями є когезія (зв'язність) і когерентність (цілісність). Дані характеристики пов'язані, насамперед, із граматичними формами, які позначають відношення між реченнями у тексті, і концептуальними зв'язками, що представлені у вигляді певних граматичних форм. Допоміжними критеріями є намір, припущення, інформаційність, ситуативність і інтертекстуальність. Ці сім стандартів текстуальності складають основу комунікації. Важливим є усвідомлення того, що значення дискурсу лежить поза граматичними формами, і що реципієнти повинні конструювати значення на основі висновків.

Інший підхід до цієї проблеми пропонується британським вченим Гаєм Куком у його книзі "Discourse". Він стверджує, що існує два різних види мови. Один з них є певною абстракцією, яка створена для викладання мови, а також для дослідження функціонування мовних правил; інший використовується для передачі будь-якої інформації і сприймається як зв'язний (він може відповідати або не відповідати правильному реченню або набору правильних речень). Цей останній вид мовлення - мова у використанні, мова для комунікації - і є, на думку Г. Кука, дискурсом, а пошук того, що додає дискурсу зв'язність, є дискурсивним аналізом (Cook).

Варто зазначити, що Гай Кук стверджує, що дискурсом може вважатися все: починаючи з викрику або вигуку, короткої бесіди або поміток на полях і закінчуючи романом або великою судовою справою. Вчений також наголошує, що для дискурсу необхідна наявність трьох контекстів: текстуального, соціального і психологічного. (Cook).

Т. ван Дейк вважає, що в дискурсі відтворюється ідеологія і культура. Однак дослідник зазначає, що не слід зводити увесь аналіз ідеології до дискурсу, незважаючи на те, що він займає тут особливе місце. Т. ван Дейк поняття дискурсу тлумачить у широкому і у вузькому значенні. Дискурс у широкому розумінні є комунікативною подією, що відбувається між тими, хто говорить, і тим, хто слухає, у процесі комунікативної дії у визначеному часовому, просторовому й іншому контекстах. Ця комунікативна дія може бути мовленнєва, письмова, мати вербальні і невербальні складники, наприклад: повсякденна розмова з другом, діалог між лікарем і пацієнтом, читання газети. (Tomlin, 1997).

На даному етапі нашого дослідження слід розглянути підходи до дослідження дискурсу, що є засадничими щодо теми нашої роботи. Отже, у лінгвістиці дискурс розглядається як багатозначний феномен, для аналізу якого використовуються різноманітні підходи: прагматичний, етнографічний, когнітивний, критичний дискурсивний аналіз, наратологічний і функціональний.

З точки зору когнітивного підходу дискурс аналізується Т. ван Дейком у статті "Discourse, context and cognition" і Б. Деллінжером у статті "Discourse analysis".

Для Т. ван Дейка дискурс є складним когнітивним утворенням, аналіз якого потребує структур для репрезентації знань, покладених у дискурс або зумовлених дискурсом, а також структур для репрезентації його концептуальної організації. Основним видом представлення знань Т. ван Дейк вибирає модель ситуації, в основі якої лежать особисті знання учасників комунікації чи адресатів тексту. Ці особисті знання акумулюють попередній

індивідуальний досвід, наміри та настанови, думки, почуття та емоції. Модель ситуації є когнітивною основою, що формується конкретною особистістю, яка створює текст, і враховується реципієнтом для розуміння тексту.

Т. ван Дейк вважає, що людина розуміє текст тоді, коли вона ідентифікує ситуацію, про яку йдеться в тексті, у власному, суб'єктивному внутрішньому світі, на базі власного суб'єктивного досвіду, за допомогою власних, суб'єктивних моделей явищ та ситуацій. За допомогою цього дослідник пояснює індивідуальні і групові відмінності в осмисленні соціальної інформації, що ілюструються Т. ван Дейком на матеріалі дискурсу новин у пресі, а також на моделях сприйняття етнічного дискурсу (інформації про міжетнічні конфлікти, формування сукупного образу етнічних меншин) пересічною людиною в умовах цілеспрямованого впливу мас-медіа на читачів.

Модель ситуації Т. ван Дейка має нейрофізіологічне пояснення, яке ґрунтується на властивості мозку фіксувати послідовність подій, що повторюються, і зберігати їх у вигляді комбінації молекул. Це зумовлює утворення стійких структур - матриць, тобто програм дій у певних ситуаціях: людина починає діяти відповідно до програми.

Яскравий приклад аналізу дискурсу подається у статті Б. Деллінжера. Дана праця є продовженням когнітивного напрямку дослідження дискурсу, розпочатого Т. ван Дейком. Когнітивний підхід Б. Деллінжера зорієнтований на вивченні репрезентації знань у дискурсі у формі фреймів-скриптів. Дослідник представляє фрейм як мережу, що складається з вузлів та зв'язків між ними. Кожен вузол наповнений завданням, що репрезентує характерні риси певної ситуації. За своєю структурою фрейм складається з макропропозиції (теми) і слотів, що заповнюються пропозиціями. Отже, когнітивний підхід передбачає дослідження дискурсу на основі аналізу репрезентації знань у дискурсі у вигляді моделей ситуацій (Т. ван Дейк) або фреймів (Б. Деллінжер) (Tomlin, 1997).

Отже, проведений аналіз свідчить, що когнітивно-дискурсивний підхід до вивчення мовних явищ є рівноправним компонентом теорії мови, однак він

значно відстає від інших підходів за ступенем вивчення. Щоб подолати це відставання, ми вважаємо за доцільне застосування когнітивного підходу, вихідним положенням якого є те, що мовна діяльність є одним із різновидів когнітивної діяльності людини, і мовні явища можуть бути адекватно зрозумілими лише в контексті певного дискурсу, у нашому випадку, турецького газетного дискурсу. Когнітивний підхід у лінгвістиці є пояснювальним підходом і намагається не лише зареєструвати мовні явища, але й пояснити чому вони реалізуються саме так, а не інакше.

1.2. Дискусійність поняття «концепт» у сучасних лінгвістичних розвідках

Хоча термін «концепт» широко використовується в сучасній науковій літературі, проте може інтерпретуватися по-різному. Саме поняття «концепт» (з лат. – “Conceptus”) було введено у вжиток в Середні віки. Слово “conceptus” означало узагальнене, абстрактне уявлення про предмет або явище.

Проблема концептів вперше постала на початку 14 століття у дискусіях номіналістів і реалістів. Номіналісти вважали універсалії ментальними за своєю природою. Реалісти ж, навпаки, розглядали універсалії як ментально необумовлені поняття, які існують в реальності і передують існуванню поодиноких речей.

Крім логіко-філософської сфери вжитку, даний термін почав застосовуватися і в науковому філологічному (лінгвокультурологічному) понятійному апараті.

Термін «концепт» для вітчизняної лінгвістики, на відміну від зарубіжної, є відносно новим. У 70-і роки він сприймався як чужорідний. Так, в роботах І. А. Мельчука слово «concepts» передається як «сміслові елементи». У зробленому Г. А. Щуром перекладі книги У. Л. Чейфа «Значення і структура мови», виданому в 1975 році, англійське “concept” перекладається як «поняття». В термінологічному тезаурусі С. Є. Нікітіної 1978 року подано

розробку терміна «семантичний», але немає розробки ані терміну «концепт», ані словосполучення «концептуальне поле».

Використання терміну «концепт» пов'язано з розширенням предметного поля лінгвістики і сфери її взаємодії з іншими науками, зокрема, з філософією і психологією. Наслідком цього розширення стала зміна ціннісних орієнтацій: від трактування сенсу як абстрактної сутності, формальна репрезентація якої відсторонена і від автора висловлювання, і від його адресату, до вивчення концепту як сутності ментальної (Фрумкіна, 1992).

Наразі не викликає сумнівів твердження, що концепт має відношення до свідомості і залучає, на відміну від поняття, не лише описово-класифікаційні, але й чуттєво-вольові характеристики. Концепти не тільки мисляться, але й переживаються (Степанов, 2001).

Одним з актуальних питань концептології є питання про співвідношення концептів і одиниць мови. С. А. Аскольдов вважає, що концепт відповідає слову (Аскольдов-Алексєєв, 1997).

Д. С. Ліхачов вказує на замісну функцію концепту, що полегшує мовне спілкування: вона дозволяє долати несуттєві, але завжди існуючі між комунікантами відмінності в розумінні слів, їх тлумачення (Ліхачов, 1997). Концепт пов'язаний із попереднім мовним досвідом людини. Він розширює значення, залишаючи можливості для співтворчості, домислювання та для емоційної аури слова.

Традиційно концепти поділяють на лексичні і фразеологічні – за способом їх представлення у словниках (Бабушкін, 1996). С. Х. Ляпін визначає концепт як багатовимірне ідеалізоване формоутворення, що спирається на понятійний базис, закріплений в значенні будь-якого знака: наукового терміну, слова або словосполучення розмовної мови, більш складної лексико-граматико-семантичної структури, невербального предметного або квазіпредметного образу, предметної або квазіпредметної дії та ін. (Ляпін, 1997). Г. Г. Слишкін зазначає, що перевага такого підходу полягає в тому, що він не обмежує концептосферу межами лексико-фразеологічної системи мови, визнаючи

можливість вираження концептів іншими мовними одиницями, а також невербальними засобами. Таким чином, між концептною і семантичною сферами мови можуть бути відсутні чіткі зв'язки. Кожному культурно-мовному концепту і кожному його аспекту не обов'язково буде відповідати конкретна лексична одиниця (Слишкін, 2000).

Для нашого дослідження важливою є точка зору В. І. Карасика, згідно з якою концепт є значно ширшим, ніж лексичне значення. Значення слова або фразеологізму представляє лише один або кілька аспектів концепту – багатовимірною етнопсихічного утворення. Концепт виступає розумовим субстратом значення, в якому лінгвокреативне мислення втілює різні смисли оцінного, емотивного та експресивно-образного характеру. Слід зосередитися не на підміні значення слова концептом, а на реалізації значення певних ознак, образних потенцій концепту (Карасик, 2004). При сприйнятті значення слухачем (читачем) «відбувається зворотній процес його декодування з метою «схопити» сутність поданого концепту. У цьому відношенні концепт може «підміняти» значення, полегшуючи тим самим взаєморозуміння комунікантів, оскільки зникають відмінності в розумінні значення» (Алефіренко, 2005).

Концепт часто ототожнюється з уявленням в тому чи іншому його розумінні і протиставляється концепту-поняттю за такими ознаками, як ступінь індивідуалізованості (суб'єктивності) і образності (Воркачов, 2004). Уявлення в класичній психології – це «образи предметів, сцен, подій, що виникають на основі їх пригадування або продуктивної уяви» (Петровський, 1990), предметно-чуттєвий характер яких дозволяє вирізнити їх за модальністю сприйняття (зорові, слухові, нюхові, тактильні та ін.). Уявлення виступають як опосередкована ланка від конкретного до абстрактного, від почуттів до розуму; вони суб'єктивні в тій мірі, в якій різняться від індивіда до індивіда, в той час як поняття – об'єктивні, оскільки існують в суспільній свідомості.

В цілому, існуючі в лінгвістиці підходи до розуміння концепту зводяться до лінгвокогнітивного та лінгвокультурологічного тлумачення цих явищ.

Концепт як лінгвокогнітивне явище є одиницею «ментальних і психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативною змістовною одиницею пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку (*lingua mentalis*), всієї картини світу, відображеної у людській психіці.

Концепти виникають в процесі побудови інформації про об'єкти та їх властивості, причому ця інформація може включати як відомості про об'єктивний стан справ у світі, так і відомості про уявні світи і можливі положення справ у цих світах. Це відомості про те, що індивід знає, припускає, думає, уявляє про об'єкти світу. Концепти зводять різноманітність спостережуваних і уявних явищ до єдиного, зводячи їх в одне утворення; вони дозволяють зберігати знання про світ і виявляються будівельними елементами концептуальної системи, сприяючи обробці суб'єктивного досвіду шляхом підведення інформації під певні вироблені суспільством категорії і класи. Два і більше різних об'єктів отримують можливість розгляду їх як екземплярів і представників одного класу / категорії» (Кубрякова, 1996). Частина концептів має мовну «прив'язку», а інші концепти представлені в психіці особливими ментальними репрезентаціями – образами, зображеннями, схемами та ін.

Для даного дослідження суттєвим є висновок З. Д. Попової та І. А. Стерніна, які є прибічникам когнітивного підходу до розуміння концепту, визначаючи його як «глобальну розумову одиницю, що уособлює квант структурованого знання» (Попова. 2000). Концепти формуються з безпосереднього чуттєвого досвіду, з предметної діяльності людини, з розумових операцій з іншими концептами, існуючими в її пам'яті, з мовного спілкування, а також з самотійного засвоєння значення мовних одиниць. Таким чином, підкреслюється важливість емпіричного засвоєння знань (від предметного, чуттєвого – до абстрактного розумового образу).

Концепт – це результат індивідуального пізнання, а індивідуальне вимагає комплексних засобів для свого вираження, саме тому концепт не має

жорсткої структури, він об'ємним, а тому цілком його, видається, відзеркалити неможливо.

Важливо зазначити, когнітивні дослідження свідчать, що традиційний підхід до мислення як до процесу оперування чіткими логічними поняттями не відбиває сутності ментальної діяльності людини. Процесу людського мислення властива нечіткість, оскільки в основі цього процесу лежить не класична логіка, а логіка з нечіткою істинністю, нечіткими зв'язками і нечіткими правилами виведення.

Найбільш дотичним до сучасного ступеня розробки теорії концептів і з огляду психолінгвістичного підходу концепт розуміється як «спонтанно функціонуюче в пізнавальній та комунікативній діяльності індивіда базове перцептивно-когнітивно-афективне утворення динамічного характеру, що підкоряється закономірностям психічного життя людини і, внаслідок цього, за низкою параметрів, відрізняється від понять і значень як продуктів наукового опису з позицій лінгвістичної теорії» (Залевська, 2001). Автор даного дослідження вважає, що суто структурний підхід до вивчення лінгвістичних явищ не може обґрунтувати всіх особливостей останніх.

Як зазначає нейролог А. Дамазіо, концепт за своєю природою є невербальним утворенням. Можливості вербального опису концепту реалізуються через додаток вольових зусиль з акцентуванням уваги на певних його аспектах.

Антрополог К. Харді вказує на складність будови концептів. З одного боку, концепти з'єднуються в єдину глобальну мережу, а з іншого боку, кожен з них сам являє собою констеляцію елементів і процесів усіх можливих видів: сенсорних, афективних, ментальних, тому що будь-яке абстрактне поняття пов'язано зі своїм чуттєвим корінням.

Інше розуміння концепту пропонує А. Соломоник, який вважає, що концепт – це абстрактне наукове поняття, створене на основі конкретного життєвого поняття (Соломоник, 1995).

За визначенням А. Вежбицької, концепт – «це об'єкт зі світу «Ідеальне», що має ім'я і відображає певні, культурно обумовлені уявлення людини зі світу «Дійсність» (Вежбицька, 1996). Сама ж дійсність подається в мисленні через мову.

Національну специфіку концепту визначила Н. Д. Арутюнова. Концепт розуміється як феномен, що відноситься до галузі практичної (буденної) філософії, і є результатом взаємодії культурологічних факторів, до яких відносять національну традицію, фольклор, релігію, ідеологію, життєвий досвід, образи мистецтва, відчуття і систему цінностей (Арутюнова, 1988). Концепти утворюють свого роду культурний прошарок між людиною і світом. Даний підхід є близьким до етнографічного визначення феномену культури, сформульованого Е. Б. Тайлором: «Культура складається в цілому із знань, вірувань, мистецтва, моральності, законів, звичаїв і деяких інших здібностей і звичок, засвоєних людиною як членом суспільства» (Нерознак, 1998). За такого підходу важливими стають контекстуальні зв'язки концепту, що формується у свідомості індивіда і колективу разом із засвоєними глобальними суспільними цінностями даного соціуму.

Об'єктивним видається підхід, відповідно до якого ми можемо говорити про концепт національної культури лише в тому випадку, якщо при перекладі на іншу мову використовують не дослівне, а описове тлумачення даного концепту: «безеквівалентна лексика, або те, що зазвичай називають «неперекладне в перекладі» і є тим вокабуляром, на матеріалі якого слід складати списки фундаментальних національно-культурних концептів» (Карасик, 2003).

Слідом за В. І. Карасиком та Г. Г. Слишкіним ми вважаємо, що концепт знаходиться у свідомості і є ментальною проекцією елементів культури, матеріалізується в мові / мовленні. Вчені підкреслюють відносність даної схеми через складність співвіднесення феноменів «мова» і «культура». Мова є одночасно і частиною культури і зовнішнім для неї чинником. Крім того, існує

двосторонній зв'язок між мовою і свідомістю. Категорії свідомості реалізуються в мовних категоріях і одночасно детермінуються ними.

Концепт характеризується умовністю, мінливістю. Він не має чітких меж; в ході життя мовного колективу актуальність того чи іншого концепту, інтенсивність його оцінки може змінюватися.

Лінгвокультурний концепт існує в індивідуальній і колективній свідомості, характеризується трикомпонентною структурою, в яку, крім ціннісного елементу, входять фактуальний і образний елементи. Лінгвокультурні концепти слід класифікувати за різними критеріями; їх відмінною рисою є поліапельованість.

Традиційні когнітивні одиниці (фрейм, сценарій, скрипт і т. ін.), маючи більш чітку структуру ніж концепт, можуть використовуватись для його моделювання (Карасик, 2003).

Зазначені підходи до розуміння концепту не є взаємовиключними: концепт як ментальне утворення у свідомості індивіда пов'язаний із концептосферою соціуму, тобто, в кінцевому підсумку, з культурою, а концепт як одиниця культури є фіксацією колективного досвіду, котрий стає надбанням індивіда. Ці підходи різняться векторами: лінгвокогнітивний концепт – це напрям від індивідуальної свідомості до культури; лінгвокультурний концепт – напрям від культури до індивідуальної свідомості.

Наявність трьох складових у структурі лінгвокультурного концепту – понятійної, ціннісної та образної – зумовлює зв'язок концепту з мовою, яка його об'єктивує, з культурою як національною системою цінностей, обумовленою історією народу та його духовно-психічним складом [19; 40], із свідомістю людини та її діяльністю. Внаслідок цього концепт характеризується змістовою і структурною багатомірністю.

Отже, з огляду багатьох наукових підходів ми в подальшому будемо визначати концепт як складне когнітивно-мовленнєве явище, що не має чітких меж. Концепт уособлює в собі як загальнолюдський, так і національний досвід,

є в тому числі для певного соціуму індивідуальним, таким, що містить культурні особливості кожної нації та окремих її представників.

1.3. Структура концепту та способи його вербалізації

Слід зазначити, що концепт має певну, хоча і не жорстку структуру. Це пов'язано з його активною роллю в процесі мислення. Він актуалізується в різних своїх аспектах, взаємодіє з іншими концептами.

У лінгвокогнітивних дослідженнях структура концепту отримує польовий опис. Когнітивне поле має ядерно-периферійну організацію та незамкнену структуру, сукупність експліцитно та імпліцитно виражених компонентів когнітивних структур.

М. М. Болдирєв зазначає, що тільки при функціонуванні концепту як одиниці знання можна виокремити його конкретні ознаки, які відображають у нашій свідомості об'єктивні і суб'єктивні характеристики предметів і явищ та розрізняються за ступенем абстрактності. Ядро концепту становлять конкретно-образні характеристики, які є результатом почуттєвого сприйняття світу, його повсякденного пізнання. Абстрактні ознаки є похідними по відношенню до тих, які відрізняються більшою конкретністю, і відображають спеціальні знання про об'єкти, отримані в результаті теоретичного, наукового пізнання. Взаєморозташування цих ознак носить індивідуальний характер, тому що залежить від умов формування концепту у кожної окремої людини. Структура концепту подібна сніжного кому: «обсяг концепту збільшується за рахунок нових концептуальних характеристик, огортається новими шарами» (Болдарєв, 2001).

Й. А. Стернін виокремлює в структурі концепту базовий шар, який включає в себе певний чуттєвий образ – одиницю універсального предметного поняття, що кодує даний концепт для розумових операцій, а також деякі додаткові концептуальні ознаки. Когнітивні шари, що відображають розвиток концепту та його відносини з іншими концептами, утворюються концептуальними ознаками і доповнюють базовий когнітивний шар.

Сукупність базового шару і додаткових когнітивних ознак і прошарків складають обсяг концепту і визначають його структуру. Базовий когнітивний шар з чуттєво-образним ядром є обов'язковою складовою будь-якого концепту, а численні когнітивні шари в структурі концепту можуть бути відсутні (Стернін, 1998).

За дослідженням Е.А. Брюханової, крім ядра, концепт має об'ємну інтерпретаційну частину – сукупність слабо структурованих предикацій, що відтворюють інтерпретацію окремих концептуальних ознак та їх поєднань у вигляді тверджень, установок свідомості, що впливають в даній культурі із змісту концепту. Інтерпретаційне поле концепту складає його периферію. Суперечливість установок, що належать інтерпретаційному полю, пояснюється їх приналежністю до різних когнітивних ознак.

На периферії змісту концепту знаходяться різноманітні визначення, увиразненні в пареміях, афоризмах, крилатих висловах, притчах, а також в публіцистичних, художніх і наукових текстах.

Багат шаровість та комплексна природа концепту відзначається і в лінгвокультурологічних дослідженнях (Вежбицька, 1996).

За визначенням Ю. С. Степанова, структура концепту включає в себе «всі складові поняття, і, крім того, в структуру концепту входить все, що робить його фактом культури: вихідна форма; стиснута до основних ознак змісту історія; сучасні асоціації, оцінки тощо» (Степанов).

С. В. Іванова виокремлює в структурі концепту лінгвістичну, культурологічну та психологічну складові і національну специфіку. Лінгвістична складова співвідноситься із семантикою відповідного мовного знаку. Когнітивна складова передбачає інформативну одиницю, певний «квант» пізнання світу, одиницю ментального лексикону, відображену в людській психіці (Кубрякова, 1996).

Ціннісна характеристика – необхідна умова формування концепту. Саме наявність ціннісної складової відрізняє концепт від інших ментальних одиниць.

Сфера культурологічних досліджень є саме тією сферою, в якій досліднику найважче уникнути суб'єктивності: йому складно осмислити досліджуване як систему, оскільки він сам, його свідомість є частиною цієї системи. В галузі концептології ці труднощі призводять до того, що в низці досліджень терміном «концепт» позначають будь-яку довільно вибрану ділянку семантичного поля мови (Слишкін, 2000).

Будь-яке явище дійсності ще не може стати основою для утворення концепту, логічніше припустити, цим явищем може стати таке, яке є об'єктом оцінки. Н. Д. Арутюнова зазначає, що для того, щоб оцінити об'єкт, людина повинна «пропустити» його через себе. Цей момент «пропускання» і оцінювання є моментом первинного сприйняття концепту у свідомості носія культури. «Оцінюється те, що потрібно (фізично і духовно) людині й Людству. Саме через оцінку Людина постає ціллю, на яку звернений світ. Її принцип – «Світ існує для людини, а не людина для світу» (Арутюнова. 1988).

Сукупність концептів, що розглядаються в аспекті цінностей, утворює ціннісну картину світу. У цьому складному ментальному утворенні виокремлюються найбільш істотні для даної культури смисли, ціннісні доміанти, сукупність яких і утворює певний тип культури, що підтримується і зберігається у мові.

За О.О. Селівановою головними дискусійними проблемами сучасної лінгвоконцептології є такі:

- 1) розмежування концепту й поняття;
- 2) залежність концепту відмовної вербалізації;
- 3) кваліфікація концептів за способами їх формування;
- 4) зв'язок концепту та значення;
- 5) наявність у концептіюцінно-емотивних, ціннісних і прагматичних компонентів;
- 6) відмінність концепту в індивідуальній свідомості або колективній;
- 7) типологія концептів;
- 8) структура концептів;

9) методики його опису й аналізу тощо (Селінованова, 2008).

Понятійний елемент концепту формується фактичною інформацією про реальний або уявний об'єкт, котрий може стати основою для утворення концепту. Понятійна сторона концепту включає його мовну фіксацію, опис, ознакову структуру, дефініцію, а також порівняльні характеристики даного концепту по відношенню до інших концептів, які ніколи не існують ізольовано; «їх найважливіша якість – голографічна багатовимірна вбудованість в систему нашого досвіду» (Карасик, 2004).

Ю. С. Степанов виокремлює три складових понятійної сфери концепту, що також свідчить про комплексність лінгвокультурного концепту. У структуру лінгвокультурного концепту також включена образна складова, яка пов'язана зі способом пізнання дійсності, історично попереднім понятійному. На відміну від понятійної, вона не завжди піддається рефлексії. Результатом образного пізнання є наочно чуттєве уявлення (розумова картинка, звуковий образ і т. ін.).

Люди формують конкретний або абстрактний уявний образ предметів, що належать до певної категорії. Цей образ називається прототипом, якщо з його допомогою людина сприймає дійсність: член категорії, що знаходиться ближче до цього образу, буде оцінений як кращий зразок свого класу або більше прототипічний примірник, ніж всі інші (Стернін, 1998).

До образного елементу концепту входять всі наївні уявлення, закріплені в мові, внутрішні форми слів, які вживаються для висловлення даного концепту, стійкі розумові картинки (Дем'янков. 1995).

Деякі лінгвісти вважають концепт лише ментальним утворенням, що вбирає в себе не лише інваріант значень репрезентуючого слова, а й інваріант його словотвірного гнізда і однойменного семантичного поля (М. М. Болдирев, З. Д. Попова, Й. А. Стернін, В. І. Убійко та ін.). Концепт не «виводиться» безпосередньо із значень слова, а є результатом співвідношення словникового значення з особистісним і народним досвідом.

Існує багато способів мовної апеляції до концепту. До одного і того ж концепту можна апелювати за допомогою одиниць різних рівнів: морфем, словоформ, лексем, фразеологізмів, вільних словосполучень. Структурні і позиційні схеми речень також є засобом репрезентації концептів у мові.

Між словом і концептом можливі наступні типи відносин: 1) у мові є слово як основний, хоча й не єдиний спосіб актуалізації того чи іншого концепту; 2) наявне в мові слово частково відповідає концепту, – таким чином, предметні і понятійні сутності легко концептуалізуються, але емоційно-оціночні ментальні освіти часто бувають розмитими, тому важко встановити межі репрезентацій будь-якого концепту; 3) є концепт, але немає однослівної репрезентації концепту (приклад З. Д. Попової та І. А. Стерніна: є молодята і є люди, давно перебувають у шлюбі); 4) є словесна оболонка, за якою немає концепту (Попова, 2000).

Наявність у мові внутрішньомовних лакун свідчить не про відсутність концепту, а про відсутність комунікативної потреби в його громадському обговоренні. При виникненні комунікативної потреби в їх лексичної об'єктивації, дані концепти будуть названі (Стернін, 2000).

У різних комунікативних контекстах одна і та ж одиниця мови може стати одиницею різних концептів. Чим різноманітніше потенціал знакового вираження концепту, тим більш давнім є концепт і тим вищою є його ціннісна значущість в межах певного мовного колективу. У процесі свого існування концепт може втрачати зв'язок з деякими мовними одиницями, котрі у виразнювали його раніше і залучали до себе нові.

Концепти активізуються у свідомості своїх носіїв шляхом асоціацій (за схемою стимул – реакція). Чинниками, що встановлюють зв'язок між стимулом і активізованим ним у процесі комунікації концептом, можуть бути: індивідуальний досвід комунікантів, їх культурна приналежність, ситуативний контекст спілкування. Здатність комуніканта свідомо чи несвідомо вибрати адекватні засоби для активізації у свідомості адресата концепту, що забезпечує бажаний перлокутивний ефект, є запорукою успішної комунікації. У разі

належності учасників спілкування до однієї культури цей вибір може проходити несвідомо, завдяки властивій партнерам спільності асоціацій. Способи апеляції до одного і того ж концепту в різних культурах, як правило, різні, що становить основні труднощі міжкультурної комунікації. Таким чином, об'єктом вивчення лінгвокультурології є не лише культурно специфічні концепти, а й культурно зумовлені способи апеляції до універсальних концептів.

Структурна і смислова багатшаровість концепту відображається в процедурі його усвідомлення. На першому етапі відбувається його осмислення, тобто співвіднесення в нашій свідомості смислового змісту концепту з етимологією відповідного слова. На другому етапі формується внутрішня форма слова – смисловий центр концепту-образу. Ним стає одна з ознак етимологічного змісту концепту.

На третьому етапі відбувається метонімічна концентрація образу, що, у свою чергу, стимулює формування символічного значення слова. На четвертому етапі з'являється установка на міф – дія символу в парадигмі культури. На цьому етапі відбувається формування більш глибокої семантики слова, ніж його безпосереднє значення.

Таким чином, концепт – це, з одного боку, вихідний пункт породження значення мовного знака, а з іншого – завершальний етап смислового насичення слова. У мові концепт, по-перше, вербалізується, оскільки отримує своє ім'я, а по-друге, репрезентується різнорівневими засобами мови.

1.4. Концептосфера турецького газетного дискурсу

Серед безлічі поглядів та підходів до розуміння дискурсу слід виокремити ключові понятійні складові даного явища, такі як: текст, мовна діяльність, базовий концепт діяльності (топiк дискурсу) (Дем'янков, 2003); комунікація, екстралінгвістичні чинники, діяльність (Дейк Т.А. Ванн 1989), соціальні відносини, мовне використання (Менджеріцкая, 1997), процес соціальної взаємодії людей (Цуцієва, 2012). Таким чином, загальним у різних

обґрунтуваннях дискурсу є те, що це – комунікативне явище із соціальним наповненням, безпосередньо пов'язане з діяльністю людини та має свій внутрішній поділ за видами та жанрами в межах конкретних професійних діяльностей.

Основні властивості та якості газетного дискурсу обумовлені роллю громадської думки, пов'язаної із соціальною орієнтацією людей у навколишньому світі. Саме це є ключем до розуміння публіцистики як особливої творчої форми. У політичній діяльності формується такий його вид як суспільно-політичний дискурс (СПД) та його підвид – газетний дискурс (ГД). Останній впливає на політичну діяльність і розвивається разом з нею. Оскільки публіцистика бере відповідальність за функціонування громадської думки і таким чином визначає адекватну соціальну активність людей, то коло її інтересів необмежене. Сюди входять політика, економіка, наука, освіта, спорт та інші сфери сучасного життя і свідомості.

Це, насамперед, залучає такі його ознаки як: масовість, регулярність, здатність швидко проникати у найвіддаленіші райони, територіальна необмеженість, актуальність, інформативність та різноманітність тематики, що дозволяють апелювати до найширшої аудиторії, відсутність соціальних обмежень та зацікавленість у впорядкованості мови.

За наявності високої престижності будь-якого періодичного видання дані якості роблять публіцистичні тексти в журналах та газетах надзвичайно важливими та необхідними. За допомогою таких посередників – газет, журналів, телебачення, радіо тощо. - здійснюється мовленнєвий вплив на велику та недиференційовану (соціально - демографічно) аудиторію. Збільшення ефективності газетного дискурсу забезпечується постійним удосконаленням технічних посередників, тобто. покращуються засоби передачі та прийому.

Газетний дискурс характеризується як особливий вид соціальної діяльності, основною функцією якого є поширення знань, ідей, художніх цінностей та іншої інформації з метою формування певних поглядів, уявлень та

емоційних станів, а через них вплив і на поведінку людей. Цій діяльності належить своя соціальна роль суспільстві, саме на основі цієї ролі формуються газетні статті.

Іншою особливістю газетної статті як роду пізнавально-творчої діяльності, що відрізняє її від інших способів пізнання сучасності, є можливість бачити дійсність від імені та на користь громадської думки. Всі газетні тексти спрямовані на виявлення та осмислення загальносоціального змісту та значення будь-якого досліджуваного явища дійсності.

При розгляді дискурсу газет значущості набувають мовні акти, де комунікативна інтенція відіграє значну роль. Не вдаючись у подробиці аналізу явища зупинимося лише на важливій характеристиці, – високому ступені динамічності та мінливості газетних статей. Виходячи з такої ознаки, слід взяти до уваги, що ГД перебуває у постійному русі, який, у першу чергу, має прояв в актуальному дискурсивному лексичному полі, пов'язаному з регулярним поповненням актуального лексичного ядра (*ліфт, дорожня карта, кластер*) з паралельним поступовим зникненням «відпрацьованих» лексичних одиниць з нього (*гласність, гонка озброєнь*, тощо), а також регулярною лексико-семантичною диференціацією способів вираження актуальних, в тому числі й стереотипних смислів.

Примітно, що об'єктом ГД є масова та різнопланова аудиторія, що, в свою чергу, вимагає застосування повсякденно-розмовного стилю мовлення. У плані аудиторії ГД має виконувати доволі суперечливі функції. Він має бути доступним для розуміння широкими масами. Однак, варто зазначити, що залишатися лише у функціональному полі, а об'єктом розглядати лише широкі маси - означає однобічне використання його потенціалу. ГД, насамперед, розгортається за правилами громадського і непублічного спілкування з метою забезпечення та ведення професійної публіцистичної діяльності. Дане професійне спілкування є умовно літературним ядром ГД. Периферія більшості концептів ГД буде орієнтована на широкі маси, причому ні ядро, ні периферія не вступають у протиріччя, а лише взаємно доповнюють одне одну.

Однією з особливостей непрофесійної аудиторії ГД є значною мірою її імпліцитний характер. Дем'янков В.З. в даному аспекті вводить термін «імплікований адресат», під яким розуміється «читацька аудиторія, на яку орієнтується автор», причому можна лише приблизно реконструювати особистісні та соціальні (зокрема, мовні) властивості цієї аудиторії, не сподіваючись на повний збіг із властивостями реальної аудиторії (Дем'янков, 2003).

Іншою значущою ознакою ГД є його високий ступінь відкритості. Він забезпечує потреби професійної діяльності не в межах закритих та ізольованих у тій чи іншій мірі субкультур, а в усіх планах реалізації є важливим та невід'ємним компонентом мови публічних ЗМІ.

Можна дійти висновку, що ГД має носити ємний комбінований структурний характер. Він не просто, як вважає Шейгал, входить до групи активних регулятивних дискурсів (Шейгал, 2000), а сам включає компоненти інших дискурсів, як більш активних з регулятивної точки зору (наприклад, рекламний дискурс, релігійний дискурс), і менш активних (економічний, юридичний, військовий тощо.). ГПД носить фактично наддискурсійний характер і є наочним прикладом свого роду макродискурсу.

В цьому значною мірою і полягає складність вивчення базових концептів ГД, які характеризуються значною лексичною диференціацією. Однак з метою внесення системності та структурованості до розгляду концептів ГД слід, на нашу думку, враховувати співвідношення лексики та дійсності, адже визначення ядра та периферії концептів ГД не виявляється можливим без врахування актуальної лексики.

Аналіз фактичного матеріалу показав, що найбільш поширеними є такі базові концепти турецького газетного дискурсу, як: *MILLET/HALK*, *BİZ*, *ÜLKE*, *DEMOKRASI*, *CUMHURİYET* (нація/народ, ми, країна, демократія, республіка). [Kantar, 2016]. Дані аналізу демонструють, що ці поняття виступають основою осмислення, оцінки подій, визначають загальну спрямованість риторичного

розгортання тексту загалом і певних ділянок тексту, є найважливішим чинником прагматичної оцінки у газетному дискурсі.

Спостереження за матеріалом виявили типові національні особливості мовного вираження концептів газетного політичного дискурсу Туреччини. Багато з них мають емоційне забарвлення. Серед найбільш яскравих слід зазначити такі:

- використання цитат із літературних творів (або їх інтерпретацій) та творів усної народної творчості, паремічних лексичних одиниць:

“*Atma Reser, din kardeşiyiz*” (Не обманюй Ердоган, адже ми брати по вірі) – прислів’я, використане лідером опозиційної партії Кемалем Кылычдароглу, яке адресоване Р.Т.Ердогану;

- цитування відомих політичних лідерів: “*Ayakta ölmek, diz üstü yaşamaktan daha iyidir*” (Краще померти стоячи, ніж жити, стоячи на колінях);

- використання метафор : *Başbakan Erdoğan: “Kimse kriz duasına çıkmasin”* (Нехай ніхто не виходить молитися за кризу); “*Rusya, Türkiye ile olan ticaretinde pastanın büyük kısmını almaktadır, bu nedenle Türkiye pazarını kaybetmek yok*” (Росія має великий шматок пирога від торгівлі з Туреччиною, тому недобре втратити турецький ринок);

- використання прецедентної лексики, що має додаткове смислове навантаження: “*Mimarın, neyi niye yaptığını ortaya koyması, anlatması lazım. Sinan böyle baktığı için 600’ü aşkın eser bıraktı*” (Необхідно показати і розповісти, що хотів зробити архітектор і нащо. Так як Сінан підходив до питання саме таким чином, він залишив більш як 600 творінь);

- використання просторічних слів з метою актуалізації елемента приниження: “*Reser bey*”. Дана форма була використана лідером опозиції на адресу Р.Т.Ердогана.

- використання політичних прізвиськ: “*Gandi*” (Ганді), яка використовується на адресу лідера опозиційної партії К.Киличдароглу;
- використання форм повсякденної розмовної мови: “*Benim vatandaşım insanca yaşayacak, bunu biz gerçekleştiririz. Bu işin evvel Allah dertlisi biziz. Biz sizi seviyoruz be. Biz size aşığız be. Biz sizin dertliniziz*”;
- активне використання системи натяків замість прямої актуалізації смислових одиниць: “*Vesayet altındaki bir anayasayla bu ülkeyi bağdaştırmak mümkün gözükmemektedir*” (З піднадзornoю конституцією привести країну до згоди неможливо);

Підсумовуючи вищевикладене, слід зробити висновок, що турецький газетний дискурс має своє особливе концептуальне поле, яке носить специфічні ознаки, притаманні даній нації. Лексичне у вираження концептів даного дискурсу є дуже динамічним і постійно знаходиться в русі, актуалізуючи нові мовні одиниці і відкидаючи застарілі як менш вживані.

Висновки до першого розділу

На основі проведеного вище теоретичного аналізу видається можливим дійти таких висновків.

Когнітивно-дискурсивний підхід до вивчення мовних явищ є одним з актуальних підходів до вивчення мови, однак вимагає подальшої розробки. З точки зору когнітивно-дискурсивного підходу дискурс є складним когнітивним утворенням; здійснена в певних історичних і соціальних межах, особливим чином організована і тематично сфокусована послідовність висловлювань, рецепція яких здатна впливати на моделі суб'єктивного досвіду людини, її внутрішню репрезентацію світу, переконання і поведінку. Основною специфікою такого підходу є те, що мовленнєва діяльність індивіду розглядається у нерозривному зв'язку з когнітивною діяльністю, і мовні явища можуть бути адекватно зрозумілими лише в контексті певного дискурсу.

Зазначається, що концепт є базовим поняттям когнітивної лінгвістики, ментальним утворенням, що знаходиться у свідомості людини, має спільні для

певної культури та індивідуальні ознаки, є ментальною проекцією елементів культури та матеріалізується в мові / мовленні. Підкреслюється дискусійність цього поняття.

Існують різні підходи до визначення структури концептів, однак загальною ознакою є його багатошаровість, наявність комплексної інформації про явище чи предмет, про інтерпретацію даної інформації суспільною свідомістю та ставлення суспільної свідомості до даного предмету чи явища. Найчастіше концепт моделюють у вигляді логіко-графічної схеми.

З точки зору когнітивно-дискурсивного підходу турецький газетний дискурс є ємним, комбінованим дискурсом відкритого типу що містить певні лакуни, які вимагають подальшої розробки. Виходячи з логіки даного дослідження він становить науковий інтерес у плані виявлення концептів, які, зважаючи на мінливий характер даного дискурсу, об'єктивують його на даному етапі. Саме тому наступні завдання нашого дослідження будуть пов'язані з детальним аналізом і описом концептів «Простір» і «Час» на матеріалі турецьких онлайн газет.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ «ПРОСТІР» ТА «ЧАС» У ТУРЕЦЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

На даний час актуальними методами дослідження лінгвокультурних концептів є концептуальний аналіз, аналіз дефініційних значень, етимологічний аналіз, метод вивчення концептів через лексико-граматичне поле лексеми, що його репрезентує, асоціативний експеримент, когнітивно-семантичний, зіставний аналіз концептів.

Концептуальний аналіз передбачає моделювання й опис концептів, який отримав своє висвітлення в наукових розвідках Л. Лисиченко, Н. Мех, Т. Радзієвської, О. Селіванової, І. Чернищенко, Г. Яворської, та ін.

Мета концептуального аналізу – виявлення парадигми культурно значущих концептів й опис їх концептосфери [Селіванова, 2008]. Досліджуються смисли, що передаються окремими словами, граматичними категоріями або текстами. Під час концептуального аналізу охоплюється великий корпус контекстів уживання слова в певному дискурсі. Такий підхід надає дослідникові можливість не лише описати концепт, а й структурувати його, виокремлюючи набір найбільш характерних ознак.

В. Маслова описала методику проведення концептуального аналізу виходячи зі структурних особливостей концепту. На думку науковця словникові значення тієї чи іншої лексеми складають ядро концепту, вони надають можливість розкрити зміст концепту, виявити особливості його мовного у вираженні. Периферія розглядається як суб'єктивний досвід, різні прагматичні складники лексеми, конотації та асоціації (Маслова, 2011).

На даний час відомо чотири типи концептуального аналізу, серед яких дотичним до нашого дослідження є такий його вид, що застосовують до всіх видів мовних одиниць, виокремлених у певному дискурсі (у нашому випадку – в турецькому газетному дискурсі).

Слід за В.Масловою етапами нашого аналізу будуть:

- 1) визначення преференціальної ситуації, до якої належить концепт;
- 2) вивчення словникових дефініцій концепту;

3) виокремлення концептуально спорідненої лексики в турецьких он-лайн газетах;

4) визначення асоціативних зв'язків лексичних одиниць, котрі позначають концепт.

5) етап моделювання концепту, який дозволить описати концепт як цілісну ментальну одиницю.

Останній включає польову організацію виявлених когнітивних ознак, що становлять ядро, ближню, дальню та крайню периферію концепту, і уявлення змісту концепту у вигляді польової структури.

Аналіз дефініцій є доволі продуктивним і необхідним методом для визначення структури концепту. Використання дефініцій надає змогу співвіднести значення певних лексичних одиниць. Словникові дефініції можуть належати до різних семасіологічних підкласів та семантичних розрядів [14].

Словникові статті, які описують семантичну структуру концепту, можуть бути однотипними й різнотипними. Вони залежать від того, яка частина мови і який лексико-граматичний розряд розглядається.

На думку П. Денисова, існує три основні види дефініцій, хоча вони можуть нараховувати до 50–60 різновидів: 1) описова, 2) синонімічна й 3) відправна (дериваційна) (Денісов, 1980).

Отже, аналіз словникових дефініцій є доволі надійним джерелом опису концепту.

Асоціативний експеримент також є одним з продуктивних методів дослідження концептів. Його, насамперед, застосовують для аналізу мовної форми, яку приймає асоціювання. Існує декілька його видів, однак в нашому дослідженні ми застосуємо так званий вільний, який не передбачає ніяких обмежень під час асоціації. Він є найпростішим, і водночас найбільш уживаним під час дослідження концептів.

У побудові номінативного поля концепту існує можливість вибрати один з двох шляхів. Ймовірно видається зосередитися на виявленні лише прямих номінацій концепту - ключового слова та його синонімів. Це призведе до

побудови ядра номінативного поля, встановлення ключового слова-репрезентанта, яке об'єктивує концепт. Ключове слово – це обумовлена дослідником лексична одиниця, яка найбільш повно номінує досліджуваний концепт. В якості такого слова вибираємо найбільш уживане найменування.

Ядро номінативного поля встановлюємо через синонімічне розширення ключового слова, а також через аналіз контекстів, в яких номінується досліджуваний концепт. З текстів газет витягуємо номінації видових різновидів денотата концепту і окремих ознак концепту. Надалі аналізуємо сполучуваність лексем, які об'єктивують концепт в газетних статтях.

Під час визначення ближньої периферії слід врахувати, що її основними ознаками є: менша в порівнянні з ядром частотність, стилістична нейтральність, відсутність обмежень у вживанні, мінімальна залежність від контексту.

Дальня периферія включатиме в себе мовні одиниці з невисокою частотністю, як однозначні, так і багатозначні. Серед багатозначних слів зустрічаються такі, в яких комунікативне значення не є основним.

Подана послідовність дій і застосування вищезгаданих методів дослідження надасть змогу побудувати графічно-структурну модель концептів «Простір» і «Час», розкриє особливості їх вербалізації в турецькому газетному дискурсі. газетному дискурсі.

Висновки до другого розділу

Отже, в даному дослідженні будуть проаналізовані концепти «Час» і «Простір» з точки зору етноцентричного підходу, обумовленого особливостями турецького етносу. Зважаємо на той факт, що в межах турецького газетного дискурсу досліджувані концепти мають бути описані мовними засобами, що є специфічними саме для даної лінгвокультури, оскільки вони увиразнюють певну картину світу, притаманну носіям турецької мови. Кожна мова фіксує картину світу її носіїв. При порівнянні образів світу різних народів, виявляють зовсім різні концептуальні структури: іншими словами, одні й ті ж концепти мають свої відмінності в різних мовних культурах.

Серед числених структурних типів концептів, ми розглядатимемо лише такий його вид, в складі якого можна виокремити пласти або групи мовних одиниць, які можуть бути залучені до ближньої та дальньої периферії. Ядро концепту міститиме найбільш уживані лексичні одиниці. Для опису концептів «Час» і «Простір» братимемо до уваги усі граматичні форми, а не лише номінативні одиці.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТІВ «ПРОСТІР» ТА «ЧАС» В ТУРЕЦЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Структура та особливості реалізації концепту «Час» в турецьких онлайн газетах

Час є одним з основних понять фізики та філософії та доступний для спостереження як послідовна зміна станів об'єктів та явищ в навколишньому світі. Його головними властивостями визнаються незворотність та необмеженість. Завдяки наявності загальноприйнятої системи часобчислення, що базується на даних вимірювальних приладів, уявлення про час упорядковане у свідомості кожного члена сучасного суспільства.

Категорія часу в мові та мисленні пов'язана із способами відображення тривалості, порядку та напрямку розвитку подій. Складність сприйняття часу породжувала в різних культурах та на різних історичних етапах нетотожні системи сприйняття «напрямку плину» часу та способів його виміру. Як матеріал для аналізу в даному дослідженні будуть використовуватися різні мовні форми – системи дієслівних часових форм, прислівників часу, найменування циклічних природних явищ на різних етапах історичного розвитку суспільства, моделі часу, співвідношення між вираженням тимчасових та просторових уявлень, культурно детерміновані та мовні уявлення про напрям перебігу часу та ін.

В даному дослідженні слідуватемо методиці, що описана вище і аналізуватимемо ті лексичні одиниці, що є найбільш уживаними в турецьких онлайн газетах.

Насамперед, слід звернутися до словникового тлумачення даного поняття. У турецькому тлумачному словнику знаходимо декілька дефініцій часу.

1) *isim. Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit;* 2) *isim. Bu sürenin belirli bir parçası, vakit;* 3) *isim. Belirlenmiş olan an.* 4) *isim. Çağ, mevsim;* 5) *isim. Bir işe ayrılmış veya bir iş için alışılmış saatler, vakit;* 6) *isim. Dönem, devir;* 7) *isim, gök bilimi Olayların oluş ve akış sırasını belirleyen,*

düzenli ve dönemli gök olaylarını birim olarak kullanan sanal bir kavram; 8) isim, dil bilgisi Fiillerin belirttikleri geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman kavramı: Geldi, gelmiş, geliyor, gelecek, gelir; 9) isim, jeoloji Yer kabuğunun geçirdiği gelişimde belirlenen ve fosillere göre dörde ayrılan geniş evrelerden her biri.

Як бачимо, час визначається як певна частина періоду; визначений момент, вік, сезон, час для роботи, години, період, цикл; віртуальна концепція, що визначає порядок виникнення та перебігу подій; кожна з широких фаз еволюції.

Необхідно зазначити, що в турецькому газетному дискурсі, згідно із нашими спостереженнями та проведеним аналізом, ядро концепту «Час» становлять такі мовні одиниці: «через деякий час» (*bir süre sonra, bir müddet sonra*); «на деякий час» (*bir süre*); «протягом, упродовж» (*dir içinde, içerisinde, boyunca*); «тривалий час» (*uzun süre*); «нід час» (*sirasında, döneminde*); «після» (*ardından, sonra*); «перед» (*önce*); «зараз» (*şimdi, şu an*); «на сьогодні; в наш час» (*şimdilerde, bugünlerde, günümüzde*).

Підтвердимо даний висновок прикладами:

1. «Через деякий час» (*bir süre sonra, bir müddet sonra*):

“Hatta bir müddet sonra yankesicilikte farklı bir yöntemin mucidi bile oldu”.

«Через деякий час він навіть винайшов інший спосіб кишенькової крадіжки». (Sabah. *Son dakika*, 2022)

“Arıklı tabelası ile ayrılan bu küçük yol, tamamı çam ormanları içerisinde döne kıvrıla ilerleyerek bir süre sonra Ege'nin doyumsuz mavisinin görüldüğü bir tepenin başına kadar ulaşır”.

«Ця невелика дорога, яку відокремлює знак Арикли, петляє крізь сосновий ліс і через деякий час досягає вершини пагорба, звідки видно безкраю блакить Егейського моря». (Evrensel. *Kaz Dağı'nı*, 2022)

2. «На деякий час» (*bir süre*):

“Yangın nedeniyle Muğla-Denizli kara yolu bir süre trafiğe kapatıldı, yolcular başka otobüsle seyahatlerine devam etti”.

«Через пожежу траса Мугла-Денізли на деякий час була закрита для руху, і пасажирів продовжили подорож на іншому автобусі». (Akşam. Muğla'da yolcu, 2022)

3. «Протягом; упродовж» (dır içinde, içerisinde, boyunca):

“THY, İmamoğlu'nun '3 yıl içinde restore edilecekti, 13 yıldır bitirilemedi' sözlerine ise, "2009 yılındaki kira sözleşmesine göre, yanmış ve yer yer yıkılmış vaziyetteki tarihi yalılarının restorasyonunun 3 yıl içinde bitirilmesi ve işletmeye açılması gerektiği doğrudur”.

«Компанія “Turkish Airlines” зазначила, що його мали реставрувати за 3 роки, чого так і не було зроблено за 13 років і додала: «Згідно з договором оренди 2009 року, історичні особняки, які були спалені і частково зруйновані, повинні бути відреставровані та здані в експлуатацію протягом 3 років.» (Hürriyet. THY'den İmamoğlu'na, 2022)

“78 yıllık hayatı boyunca durmadan çalışan baş tasarımcı kendi döneminin sadece yaşı itibarıyla değil, ihtiyaçlar karşısındaki kapasitesi nedeniyle de bittiğini görüp geriye çekilebilir”.

«Головний дизайнер, який безперервно працював усіх своїх 78 років , розуміє, що його час закінчився не лише через вік, а й через нездатність задовольняти потреби». (Evrensel. İleri bakmak, 2022)

4. «Тривалий час» (uzun süre):

“Kız Kulesi'nde uzun süre kamuflaj altında yürütülen restorasyon çalışmalarında bakanlık, kamuoyu baskısı üzerine açıklama yaparak, külah kısmının kaldırıldığını bildirmişti”.

«У зв'язку з реставраційними роботами, які тривалий час проводилися під камуфляжем на Дівочій вежі, після тиску громадян міністерство виступило із заявою та оголосило, що конусну частину видалено». (Sözcü. Kız Kulesi'nde, 2022)

5. «Під час» (sırasında, döneminde):

“Panova'nın 1947 yılında yazdığı roman, savaş sırasında cephe gerisinde yaşanan gündelik hayatı anlatıyor”.

«Роман Панової, написаний у 1947 році, описує повсякденне життя за фронтом під час війни». (Evrensel. İleri bakmak, 2022)

“Erzurum'un İspir ilçesine bağlı Koç Mahallesi'nde arıcılık yapan İsmail Çetin, sağım döneminde karşılaştığı beyaz bal karşısında büyük bir şok yaşadı”.

«Ісмаїл Четін, який є пасічником у Коч Махаллесі району Іспір Ерзурума, був шокований білим медом, який він побачив під час доїння». (Güneş. Arıcıların beyaz, 2022)

6. «Після» (ardından, sonra):

“İnançer'in cenazesinin yarın Fatih Camii'nde İkinci namazının ardından kılınacak cenaze namazının ardından toprağa verileceği öğrenildi”.

«Стало відомо, що поховальна церемонія Інанча буде проведена завтра після обідньої молитви в мечеті Фатіх». (Hürriyet. Ömer Tuğrul, 2022)

“Galatasaray'ın asıl sürprizi ise kuşkusuz Çağlar Söyüncü hamlesi. İngiltere'de uyum sürecini atlattıktan sonra Leicester City'nin vazgeçilmez stoperi olan Çağlar, bu sezona istediği gibi başlayamadı”.

«Справжньою несподіванкою «Галатасарая», безсумнівно, є хід Чаглар Сьюнджу. Після проходження адаптаційного періоду в Англії, Чаглар, який став незамінним захисником Лестер Сіті, не зміг почати сезон так, як хотів». (Hürriyet. Paulinho'dan Galatasaray, 2022)

7. «Перед» (önce):

“Şarkıcı İrem Derici, İbrahim Selim'in "Berbat geçen bir ilk buluşman oldu mu?" sorusun üzerine yıllar önce yaşadığı bir olayı anlattı”.

«На запитання Ібрагіма Селіма "Чи було у вас колись кепське перше побачення?" Співачка Ірем Деріджі розповіла випадок, який стався багато років тому». (Hürriyet. Necati Ateş'ten, 2022)

8. «Зараз» (şimdi, şu an):

“2018 yılında çocukluk aşkı Nurdan Beşen ile dünyaevine giren ve şimdilerde bir çocuklu mutlu bir evliliği olan İbrahim Büyükkak, sosyal medya hesabını aktif olarak kullanan ünlü isimler arasında yer alıyor”.

«Ібрагім Бююкак, який у 2018 році одружився на своїй коханій дитинства Нурдан Бешен і зараз щасливий у шлюбі з дитиною, є одним із інтернет користувачів, що активно використовує своє ім'я в соцмережах». (Milliyet. İspanya'dan kalkış, 2022)

9. «На сьогодні; в наш час» (şimdilerde, bugünlerde, günümüzde):

“Günümüzde sosyal medya, internet, telefon üzerinden yapılan dolandırıcılıklarla ilgili her gün pek çok habere rastlıyoruz”.

«Сьогодні нам щоразу трапляється багато новин про шахрайство в соціальних мережах, Інтернеті та телефоні». (Milliyet. Konserde baygınlık, 2022)

“Bugünlerde gidecek olursanız, üzerine çam pürenleri ve kozalaklar dökülmüş olan bu yolun deniz tarafında hummalı bir çalışmanın seslerini duyarsınız”.

«Якщо ви поїдете сьогодні, то почуєте звуки гарячкової роботи на березі моря, на дорозі, де насипані сосни та шишки». (Evrensel. Kaz Dağı'nı, 2022)

Ближню периферію становлять менш частотні засоби увізнення концентру «Час», які можна узагальнити такими пластами:

1. «Коли» (ne zaman):

“Haberde anlaşmanın detaylarına ilişkin bilgi verilmedi. İsrail'den kaç bataryanın alınacağı, ne zaman teslim edileceği ve nereye yerleştirileceği bilgileri yer almadı”.

«Деталі угоди в повідомленні не розкриваються. Інформації про те, скільки акумуляторів буде закуплено в Ізраїлі, коли вони будуть доставлені і де будуть розміщені, не було наведено». (Samanyoluhaber. Kıbrıs Rum, 2022)

2. «Час доби» (gese, akşam):

“25 Ağustos'ta Kuruçeşme Açık hava'da ilk konserlerini veren efsanevi müzik grubu, dün akşam Muğla'nın Fethiye ilçesinde Babadağ Teleferik 1200 Metre Sahnesi'nde müzikseverlerin karşısına çıktı”.

«Легендарна музична група, яка дала свій перший концерт під відкритим небом у Куручешме 25 серпня, вчора ввечері постала перед шанувальниками на сцені 1200 метрів канатної дороги Бабадаг в районі Фетхіє в Муглі».

(Milliyet. *Konserde baygınlık*, 2022)

3. «Починаючи з, з тих пір як» (dan beri):

“Çok ünlü olduğumdan beri ilk buluşmalar hep evde oluyor”.

«З того часу як я стала відомою, всі перші побачення проходили вдома».

(Milliyet. *İspanya'dan kalkış*. 2022)

4. «Завтра» (yarın):

“Rize Valiliği, yaptığı açıklamada, Taşkın Tahmini ve Erken Uyarı Merkezi değerlendirmelerine göre, bugün erken saatlerde başlayan yağışların Pazar'da metrekareye 100, Ardeşen'de 110, Fındıklı'da 125 kilogram olarak beklendiğini, yağışların yarın da devam edeceğini belirtti”.

«Із заяви провінції Різе: згідно з оцінками Центру прогнозування та раннього попередження про повені, очікується, що кількість опадів, які почалися сьогодні рано, у неділю становитиме 100 кілограмів на квадратний метр, 110 кілограмів у Ардешені та 125 кілограмів у Фіндиклі. Завтра опади триватимуть». (Akşam. *Kur Korumalı*, 2022)

5. «Хвилини» (dakika):

“Karşılaşmanın ilk yarısında 3 dakika uzatma oynanırken, ikinci yarıda ise 6 dakika verilen duraklama anları 11 dakikaya kadar uzadı”.

«Якщо в першій половині матчу було додано 3 хвилини додаткового часу, то в другій половині 6 хвилин перерви збільшилися до 11 хвилин». (Sözcü. *Hatayspor ile Adana*, 2022)

Дальню периферію концепту «Час» становлять обмежені у вжитку в турецьких онлайн-газетах такі пласти:

1. «В кінці, в останній момент, останнім часом» (son, sonunda, son anda, sona doğru):

“Muğla'da seyir halindeyken yantmaya başlayan yolcu otobüsündeki vatandaşlar canlarını son anda kurtardı”.

«Пасажирам автобуса, який почав горіти під час руху в Муглі, вдалося врятувати свої життя в останній момент». (Akşam. *Muğla'da yolcu*, 2022)

2. «Наступний» (gelecek):

“Gazetecisi Fabrizio Romano da Galatasaray ile Leicester City arasındaki görüşmelerin gelecek hafta devam edeceğini yazdı”.

«Журналіст Фабріціо Романо також написав, що переговори між Галатасараєм і Лестер Сіті продовжаться наступного тижня». (Hürriyet. Paulinho'dan Galatasaray, 2022)

3. «Дні тижня» (Cumartesi, Pazar):

“Değişik ajansların geçtiği haberlere göre Cumartesi günü Prag'daki Wenzel Meydanı'nda bir araya gelen, polisin verdiği bilgiye göre 70 bin kişi ellerindeki döviz ve pankartlarda hükümetin izlediği Ukrayna politikasını protesto etti”.

«За даними різних агенцій та як повідомляє поліція, у суботу на площі Венцель у Празі, зібралися 70 тисяч людей, які протестували проти проукраїнської політики, яку проводить уряд, з банерами та плакатами в руках». (Evrensel. Avrupa'da sıcak, 2022)

4. «На початку» (başında):

“Son olarak bu yılın ağustos ayı başında Çocuk Alerji, Göğüs Hastalıkları Uzmanı, Alerji ve Astım Derneği Başkanı Prof. Dr.Ahmet Akçay Doğu Karadeniz'den, Batum'a ve Kırım Yarımadası'na kadar olan bir alanda Aedes albopictus türü sivrisineklerin arttığı ve batıda Trakya ile İstanbul'dan doğru da yayılım gösterdiklerini ve bu istilacı türün insanda alerjik reaksiyonlara yol açtı”.

«Нарешті, на початку серпня цього року дитячий алерголог, фахівець із захворювань грудної клітки, президент Асоціації алергологів та астми проф. Лікар.Ахмет Акчай заявив, що комарі Aedes albopictus зросли на території від Східного Чорноморського регіону до Батумі та Кримського півострова. Вони поширилися з Фракії та Стамбула на заході і цей інвазивний вид викликає алергічні реакції у людей». (Evrensel. İnsanlığın sivrisinek, 2022)

Крайню периферію складають лексичні одиниці, які є найменш вживаними і можуть бути залучені до інших концептів:

1. «Незабаром» (çok geçmeden):

“Oğuzhan Koç, eşine Türkiye'de tek olan Bvlgari serpenti gerdanlık hediye etmişti. Koç'un düğün hediyesinin detayları da çok geçmeden belli olmuştu”.

«Огузхан Коч подарував своїй дружині єдине в Туреччині намисто Bvlgari у вигляді серпантину. Незабаром стали відомі подробиці його весільного подарунка». (Milliyet. İrem Derici, 2022)

2. «Століття» (yüzyıl, millatan önce MÖ):

“Bir rivayete göre M Ö 7. yüzyılda, Kaz Dağı'nın güney yamaçlarında kurulu olan Paleo Gargara kentinde bir salgın başlar”.

«За чутками, в 7 столітті до нашої ери в місті Палео Гаргара, розташованому на південних схилах гори Каз, почалася епідемія». (Evrensel. Kaz Dağı'nı, 2022)

3. «За місцевим часом» (yerel saat):

“Haberine göre, itfaiyeden yapılan açıklamada, yerel saatle 14.53'de meydana gelen olayda 8 araç yandı ve soğutma işlemleri devam ediyor”.

«Згідно з новинами, у заяві, зробленій пожежною частиною, зазначено: після інциденту, який стався о 14:53 за місцевим часом, згоріло 8 автомобілів, і процес охолодження триває». (Akşam. Almanya'da küçük, 2022)

4. «Ще один (рік)» (bir (yıl) daha):

“Ben 1 yıl daha oynaııp daha hazır gitmek istedim”

«Я хотів ніти більш підготовленим, погравши ще один рік» (Hürriyet. Paulinho'dan Galatasaray, 2022)

5. «Станом на» (itibariyle):

“Kur Korumalı Mevduat uygulamasında 1 Eylül 2022 tarihi itibariyle toplam bakiyenin 1,3 trilyon lira olduđu açıklandı”.

«У додатку "Валютний Захищений Депозит" було оголошено, що загальний баланс станом на 1 вересня 2022 року становив 1,3 трильйона турецьких лір». (Akşam. Kur Korumalı, 2022)

6. «З ... по» (tarihlerinde):

“Ek yerleştirmelerin üniversitedeki kayıtları ise 26-30 Eylül tarihlerinde gerçekleştirilebilecek”.

«Реєстрація на додаткові місця в університеті буде можливою з 26 по 30 вересня». (Hürriyet. Son dakika, 2022)

7. «Короткотривалий, довготривалий» (uzun süreli, kısa süreli, kısa sürede):

“Edinilen bilgiye göre, Meteoroloji'nin uyarısının ardından dün gece Rize'de yer yer gök gürültülü yağış kısa süreli etkili oldu”.

«Згідно з отриманою інформацією, після попередження метеорологів минулої ночі в Різе пройшли короткочасні грози». (Akşam. Miğla 'da yolcu, 2022)

Запозичений характер лексем *zaman* і *vakit* у турецькій мові та відсутність значних семантичних відмінностей між ними вказує на існування важливих відмінностей у культурно-специфічному сприйнятті перебігу часу в доісламському тюркському та ісламському світобаченні на етапі запозичення. Це призвело до того, що в сучасній турецькій мові вибір тієї чи іншої лексеми пов'язаний не з семантикою, а зі звичною фразеологією або залежить від екстралінгвістичних чинників, таких як релігійність, вік та освіта. Час доби візуалізується в дії годинникового механізму та увиразнюється лише з *saat*, *dakika*, *saniye*, що сполучаються з тими ж дієсловами, що й *zaman*.

Аналіз окремих лексичних груп, пов'язаних із сприйняттям часу, дозволяє виокремити три стратегії у розумінні часу, зафіксовані у турецьких онлайн газетах. Перша стратегія пов'язана з «орієнтуванням» у часі на побутовому рівні, коли важливо не загальне уявлення про перебіг часу, а тимчасова співвіднесеність повсякденних занять, характерних для різних циклічних відрізків часу, тобто час представлено як послідовність однотипних подій, що повторюються. Другу антропоцентричну стратегію розуміння часу можна також назвати «світоглядною», оскільки її виникнення безпосередньо пов'язане зі способом життя та способом господарської діяльності спільноти. Якщо поділ доби на темну та світлу частину, а роки на сезони є важливим для різних культур внаслідок об'єктивності циклічних змін у навколишньому середовищі, то специфічні особливості господарської діяльності спільноти визначають погляд представників конкретної культури на це середовище. Це саме стосується і сприйняття часу. Людина відчуває себе частиною «плину часу» і навіть змагається з ним у швидкості, а рух у напрямку майбутнього візуалізується у просторовому переміщенні як рух вперед.

Третя стратегія представляє плин часу як абсолютний процес, не пов'язаний з людиною, в межах якого більш ранні події характеризуються як попередні, а пізніші – як спрямовані до кінця. Незважаючи на запозичений характер *zaman, vakit i saat*, їх лексична сполучуваність та парадигматичні відносини відображають специфічні для турецької мови культурно-мовні підходи.

3.2. Польова структура вербалізації концепту «Простір» в турецьких онлайн газетах

Зазвичай у світі просторова орієнтація здійснюється геоцентричним способом – за допомогою сторін світу. Цей метод орієнтації історично пов'язаний з сонцем. Відомо, що у давніх тюрків, відповідно до напрямку руху сонця по небосхилу, напрям на схід позначався як «вперед», а напрям на захід – як «назад». Поряд із солярним способом орієнтації в Туреччині для вказівки на напрям вітру та погодні умови, що залежать від нього, на даний час використовується низка специфічних найменувань, серед яких є як тюркські, так і запозичені лексеми. Важливо, що всі вони використовуються самостійно саме як вказівки на напрям, а не як визначення до слова «вітер».

Крім того, варто зазначити, що основними способами орієнтація об'єкта у просторі є горизонтальний (*sol -лівий, sağ -правий, ön -перед, arka -позаду, yan- 'бік; Art -зад, Öte - той, що знаходиться по іншій бік, вдалині; Yön - сторона, напрямок; Taraf - сторона; İleri - перед; вперед,, geri – позаду,назад; задній*) та вертикальний напрямки (*Ust, üzeri, ukağı – верх, верхній, зверху; Alt, aşağı - низ, нижній, знизу*).

Згідно зі словниковими дефініціями простір має таке тлумачення:

1) *isim, gök bilimi Bütün varlıkların içinde bulunduğu sonsuz boşluk, feza, mekân; 2) isim Bütün gök cisimlerinin içinde bulunduğu sınırsız boşluk.*

Як бачимо, простір вживається на позначення нескінченного простору, космосу, простору, у якому перебувають усі істоти; необмежений простір, в якому знаходяться всі небесні тіла.

Також варто зазначити, що основними способами орієнтації об'єкта в турецькій мові є горизонтальний (sol, sağ) та вертикальний напрямки

Проаналізувавши лексичні одиниці на позначення простору в турецьких онлайн газетах, слід зробити висновок, що ядро концепту «Простір» репрезентоване такими лексичними одиницями та пластами: «навколо» (etrafında, etrafta, çevrede, çevresinde); «посеред» (ortada, ortasında); «дієслова руху та переміщення» (girmek, geçmek, ilerlemek, yönelmek, varmak, çıkmak, yürümek, gelmek, göç etmek, karşına çıkmak).

1. «Навколо» (etrafında, etrafta, çevrede, çevresinde):

“Ancak son bir iki senede çevremdeki bir çok kişinin vücudunun sivrisinek ısırığına önceki yıllara göre daha fazla tepki gösterdiğini gözlemliyorum”.

«Однак за останні один-два роки я помітив, що багато людей навколо мене більше реагують на укуси комарів, ніж у попередні роки». (Evrensel. *İnsanlığın sivrisinek*, 2022)

“Çöplerin çoğu bardak, poşet gibi plastik çöplerden oluşurken, yangına sebebiyet verebilecek cam şişeler de etrafa atıldı”.

«Більшість сміття складалася з пластикового сміття, такого як окуляри та пакети, а також скляні пляшки, які могли спричинити пожежу. розкиданий навколо». (Yeşilgazete. *İstanbul'da bayram*, 2022)

2. «Посеред» (ortada, ortasında):

“Çam ormanlarının ortasında, hele hele Kaz Dağı gibi dünyanın oksijeni en bol olan coğrafyalarından birinde nefes alırken ciğerlerinize dolan bu koku yüzünüzü buruşturuyordu”.

«Посеред соснових лісів, особливо на горі Каз, що є однією з найбільш багатих киснем географічних зон світу, ваше обличчя скривилося би від запаху, що наповнює легені». (Evrensel. *Kaz Dağı'nı*, 2022)

3. «Дієслова руху та переміщення» (girmek, geçmek, ilerlemek, yönelmek, varmak, çıkmak, yürümek, gelmek, göç etmek, karşına çıkmak):

“Kazanılan taç atışı ile rakip ceza sahasına girmeye çalışacak olan ekip Beşiktaş”.

«Бешикташ - це команда, яка намагатиметься увійти у штрафний майданчик суперника, виконавши вкидання». (Vatan. Beşiktaş, Ankara'da, 2022)

“Fransa'nın başkenti Paris ve Köln üzerinde daireler çizmesinin ardında İsveç'in Gotland Adası'nın yakınından geçerek Baltık Deniz'ine yönelen uçağın pilotundan hava trafik kontrolünün yanıt alamaması üzerine uçağı durdurmak üzere NATO'ya bağlı savaş uçaklarının havalandığı ifade edildi”.

«Значалося, що після того, як авіадиспетчерська служба не отримала відповіді від пілота літака, який пролітав поблизу шведського острова Готланд і прямував до Балтійського моря, пролетівши над Парижем та Кельном, військові літаки НАТО вилетіли, щоб зупинити літак». (Vatan. İspanya'dan kalkan, 2022)

“Ne çare ki ölümler bir türlü durmayınca kentliler tanrıların kendilerini cezalandırdıklarını düşünürler ve 5 km daha güneydeki Arıklı köyüne göç ederler”.

«На жаль, коли смертельні випадки не припинилися, жителі міста подумали, що їх карають боги, і переселилися в село Аріклі, що на 5 км на південь». (Evrensel. Kaz Dağı'ni, 2022)

Ближня периферія концепту, згідно з нашим аналізом, представлена такими пластами:

1. «Всередині, в» (içinde):

“Olduğu gibi bırakılıp gidilen sondaj alanında göze çarpan bir başka sorun ise sondaj havuzunun içinde plastik bir örtü, jeomembran olmamasıydı”.

«Ще однією вражаючою проблемою в зоні буріння, яка залишилася без змін, була відсутність пластикової кришки або геомембрани всередині бурового басейну». (Evrensel. Kaz Dağı'ni, 2022)

2. «Поруч» (yanında):

“İnsanlar beni ya birilerine benzetiyor ya da menajerim Özgür Aras'ın yanında görünce 'aa ünlüdür' diyorlardı" ifadelerini kullandı”.

«Люди або порівнювали мене з кимось іншим, або побачивши мене поруч із моїм менеджером Озгуром Арасом, казали: «О, так він же відомий».

(Milliyet. İspanya'dan kalkış, 2022)

3. «Над, під» (üzerinde, altında):

“Fransa'nın başkenti Paris ve Köln üzerinde daireler çizmesinin ardında İsveç'in Gotland Adası'nın yakınından geçerek Baltık Deniz'ine yönelen uçağın pilotundan hava trafik kontrolünün yanıt alamaması üzerine uçağı durdurmak üzere NATO'ya bağı savaş uçaklarının havalandığı ifade edildi”.

«Значалося, що після того, як авіадиспетчерська служба не отримала відповіді від пілота літака, який пролітав поблизу шведського острова Готланд і прямував до Балтійського моря, пролетівши над Парижем та Кельном, військові літаки НАТО вилетіли, щоб зупинити літак». (Vatan. İspanya'dan kalkan, 2022)

“Halihazırda sondajın yapıldığı ormanın içine doğru ilerlediğimizde çalışmaların birkaç metre yakınında çamların altında park etmiş arazi aracından çıkan hafif göbekli, genç bir adam bizi çay içmeye davet etti”.

«Коли ми прямували до лісу, де вже велося буріння, з припаркованого під соснами за кілька метрів від робіт всюдихода виїшов пузатий юнак запросив нас на чай». (Evrensel. Kaz Dağı'ni, 2022)

4. «Всюди, скрізь, по всьому, ніде» (her yerde, hiçbir yerde):

“Dünyanın her yerinde sondajlar böyle yapılıyor” diye yuvarlayıp attı ki kendisi de biliyordu dünyanın hiçbir yerinde böylesi bir sondaj çalışması usulüne uygun yapılıyor sayılmazdı”.

«Він повернувся і сказав: «Так бурять у всьому світі», і сам знав, що ніде в світі такі бурові роботи не можуть вважатися нормою». (Evrensel. Kaz Dağı'ni, 2022)

Дальня периферія містить лексеми-назви сторін світу:

1. «Сторони світу» (kuzey, güney, batı, doğu):

“İsveç Kurtarma Servisi Sözcüsü yaptığı açıklamada, "Uçağın Letonya'daki Ventspils kasabasının kuzey batısında (okyanusta) düştüğünü öğrendik" ifadelerini kullandı”.

«Нам стало відомо, що літак розбився на північному заході (в океані) латвійського міста Вентспілс», - йдеться в заяві представника Служби порятунку Швеції». (Evrensel. İnsanlığın sivrisinek, 2022)

2. «Праворуч, ліворуч» ((sağ, sol):

“Süper Lig devi sağ bek pozisyonu için Olimpik Lyon'dan Leo Dubois'le anlaşma sağladı. Galatasaray'da sol beke Kazımcan Karataş geldi”.

«Гранд Суперліги підписав угоду з Лео Дюбуа з Олімпік Ліон на позицію правого захисника. Лівим захисником «Галатасарая» став Казімджан Караташ». (Vatan. Abdülkerim Bardakçı 'yı, 2022)

3. «Перед, вперед» (ileri, önünde):

“Bugün ayrıca antikapitalist örgütler tarafından başkent Berlin'de koalisyon ortağı Yeşiller Partisinin önünde bir gösteri düzenlenecek”.

«Крім того, сьогодні в столиці Берліні відбудеться демонстрація антикапіталістичних організацій перед партнером по коаліції Партією Зелених». (Evrensel. Avrupa'da sıcak, 2022)

Крайня периферія представлена рідко вживаними в турецьких онлайн газетах лексичними одиницями таких пластів:

1. «На глибині, на висоті» (derinkikte, yükseklikte):

“Bölgede sayısı tam olarak bilinmeyen, ortalama 3-5 metre derinliğinde açılan hendekler vardı”.

«В регіоні були викопані рови глибиною 3-5 метрів, кількість яких точно невідома». (Evrensel. Kaz Dağı 'nı, 2022)

“Toplamda 5 metre yüksekliğe ulaşan 30'dan fazla animatronik figürün yer aldığı 'Devler Ormanda' sergisi 9 Eylül'de Life Park İstanbul'da ziyarete açılacak”.

«Виставка «Велетні в лісі», на якій представлено понад 30 аніматронних фігур, загальна висота яких досягає 5 метрів, буде відкрита для відвідувачів 9 вересня в Живому Парку Стамбула». (Güneş. Toplamda beş metre, 2022)

2. «На відстані» (uzakta):

“Krujilikha fabrikasında çalan siren 9 kilometre uzaktaki şehirden de duyulur”.

«Звуки сирени на Кружиліхському заводі також чути з міста за 9 кілометрів». (Evrensel. *İleri bakmak*, 2022)

3. «Далі, подалі» (öte):

“Biraz öteye park ettiğimiz otomobilimize dönerken bizi çaya davet eden jeoloji mühendisi olduğunu öğrendiğimiz adama bu durumu sorma şansımız oldu”.

«На зворотному шляху до нашої машини, яку ми припаркували трохи подалі, ми мали нагоду запитати про цю ситуацію чоловіка, що був інженером-геологом і запросив нас на чай». (Evrensel. *Kaz Dağı’ni*, 2022)

Примітно, що лексеми, які використовуються на позначення концепту «Простір» в турецьких онлайн газетах мають антропоцентричний характер. Також для турецької мови характерною ознакою є найменування певної частини орієнтира та ближньої зони оточуючого простору за допомогою однієї і тої ж лексеми, наприклад: *arka, ön*. Турецькі лексеми, що використовуються на позначення просторової локалізації об’єктів, відносять їх суворо до тієї чи іншої частини цього простору і, навпаки, запозичена лексема *taraf* увиразнює узагальнене уявлення про будь-яку із сторін, тобто вищий рівень абстрагування.

Варто також зазначити, що при описі просторового переміщення, що здійснюється традиційними способами, більше значення має напрямок, а не спосіб переміщення об’єкта: у разі спільного використання в реченні дієслова напрямку переміщення передають основну інформацію, а дієслова способу переміщення у формі дієприслівника – додаткову. Дієслова способу переміщення не орієнтовані на кінцеву мету переміщення, а увиразнюють переміщення саме як процес руху.

3.3. Взаємозв’язок концентів «Час» і «Простір»

Взаємозв'язок між просторовим і часовим вимірами в турецькій мові відображено у значеннях багатьох лексем, наприклад: *kısa* - короткий, *uzun* - довгий, довгий, *yetiş* - дотягтися, встигнути, *uzat* - протягувати, продовжувати, *boyunca* - вздовж, протягом, *sıra*- ряд, послідовність, в т. ч.

тимчасова, *önce* - перед, до, *sonra*- після та ін, і виразів, наприклад: *iki saat-lik yol* - 'двогодинний шлях'.

Що стосується дотичності подій і явищ до будь-якої ділянки у просторі чи моменту у часі, то в цьому аспекті просторові і часові уявлення в турецькій мові чітко розмежовано. Основним інструментом просторового співвіднесення є локатив. Часова прив'язка подій та явищ здійснюється декількома способами:

1) з використанням прислівників часу – *dün* 'вчора', *bugün* 'сьогодні', *yarın* 'завтра'; *gündüz* 'вдень, у світлу частину доби', *sabahleyin* 'вранці', *öğlen* 'днем', *akşamleyin* 'ввечері', *geceleyin* 'вночі'; *kışın* 'взимку', *yazın* 'влітку', *güzün* 'восени';

2) за допомогою іменників в основному відмінку – *sabah* 'день, вдень', *akşam* 'вечір, увечері', *gece* 'ніч, вночі'; *bir gün* (один день) 'одного разу', *geçen gün* (минулий день) 'вчора, позавчора', *önceki gün* (попередній день) 'позавчора', *sonraki gün* (наступний день) 'наступного дня, післязавтра', *öbür gün* (день) 'післязавтра';

З використанням форми локативу назв тимчасових відрізків вказується:

- тривалість подій – *(bir) gün-de* ((один) день) 'за (один) день, за (одну) добу', *iki saat-te* (дві години) 'за дві години, через дві години';
- частота подій – *(her) iki saat-te bir* ((кожна) дві години - одна) 'раз на дві години', 'кожні дві години', *gün-de bir* (день один) 'раз на день', *gün-de/ay-da iki kere/defa* (день/місяць -два рази) 'два рази на день/місяць'.

Таким чином, показник локативу переважно використовується:

- з назвами часових інтервалів, що належать до сучасної системи вказівки часу та календарного способу вираження;
- з назвами природних явищ (схід, захід сонця), що спостерігаються візуально і прив'язані до просторового стану спостерігача;
- при вираженні тривалості, частоти подій.

Способи мовного вираження явищ і подій дозволяють загалом простежити певну закономірність. До елементів давньої часової орієнтації, яка поширюється лише на безпосереднє майбутнє, недавнє минуле та плінну діяльність слід віднести прислівники часу, утворені від тюркських лексем, що

називають в турецькій мові частини доби або сезони, за винятком *sabahleyin*, а також «дублюючі» деякі іменники, що використовуються в основному відмінку у функції обставини часу. На відміну від них іменники, що використовуються в основному відмінку у функції обставини часу, називають найбільш очевидні циклічні процеси в навколишньому світі, насамперед зміну дня та ночі.

Показник локативу, характерний насамперед для вираження просторових уявлень, використовується також для подій, головним чином до часових відрізків, назви яких відносяться до сучасної лінійної системи (місяць, рік, століття) та фіксації точного часу (година, хвилина). Все це може свідчити про різні етапи формування часових уявлень і має бути досліджено із залученням інших тюркських мов.

Висновки до третього розділу

Таким чином, узагальнюючи вищевикладений матеріал, слід зробити такі висновки.

В турецькому газетному дискурсі концепт «Час» представлений ядром, ближньою, дальньою та крайньою периферіями. Ядро даного концепту у турецькому газетному дискурсі складають такі мовні одиниці, як: «через деякий час» (*bir süre sonra, bir müddet sonra*); «на деякий час» (*bir süre*); «протягом, упродовж» (*dir içinde, içerisinde, boyunca*); «тривалий час» (*uzun süre*); «нід час» (*strasında, döneminde*); «нісля» (*ardından, sonra*); «перед» (*önce*); «зараз» (*şimdi, şu an*); «на сьогодні; в наш час» (*şimdilerde, bugünlerde, günümüzde*). Ближню периферію становлять менш частотні засоби увиразнення концепту «Час», які можна узагальнити такими пластами: «коли» (*ne zaman*); «час доби» (*gece, akşam*); «починаючи з, з тих пір як» (*dan beri*); «завтра» (*yarın*); «Хвилини» (*dakika*).

Дальню периферію концепту «Час» становлять обмежені у вжитку в турецьких онлайн газетах такі лексичні групи: «в кінці, в останній момент,

останнім часом» (*son, sonunda, son anda, sona doğru*); «наступний» (*gelecek*); «дні тижня» (*Cumartesi, Pazar*); «на початку» (*başında*).

Крайню периферію складають лексичні одиниці, які є найменш вживаними і можуть бути залучені до інших концептів: «незабаром» (*çok geçmeden*); «Століття» (*yüzyıl, millattan önce MÖ*); «за місцевим часом» (*yerel saat*); «рік» (*bir (yıl) daha*); «станом на» (*itibariyle*); «з ... по» (*tarihlerinde*); «короткотривалий, довготривалий» (*uzun süreli, kısa süreli, kısa sürede*).

Концепт «Простір» є менш увиразненим у порівнянні до концепту «Час» в турецькому газетному дискурсі. Ядро концепту репрезентовано такими мовними одиницями: «навколо» (*etrafında, etrafta, çevrede, çevresinde*); «посеред» (*ortada, ortasında*); «дієслова руху та переміщення» (*girmek, geçmek, ilerlemek, yönelmek, varmak, çıkmak, yürümek, gelmek, göç etmek, karşına çıkmak*).

Ближня периферія концепту, згідно з нашим аналізом, представлена такими пластами: «В середині, в» (*içinde*); «поруч» (*yanında*); «над, під» (*üzerinde, altında*); «всюди, скрізь, по всьому, ніде» (*her yerde, hiçbir yerde*).

Дальня периферія містить пласт лексем-назв сторін світу: «сторони світу» (*kuzey, güney, batı, doğu*); «праворуч, ліворуч» (*sağ, sol*); «перед, вперед» (*ileri, önünde*).

Взаємозв'язок між просторовим і часовим вимірами в турецькій мові відображено у значеннях багатьох лексем, наприклад: *kısa* - короткий, *uzun* - довгий, *uzun*, *uzun*, *uzun* - дотягтися, встигнути, *uzat* - протягувати, продовжувати, *boyunca* - вздовж, протягом, *sıra* - ряд, послідовність, в т. ч. тимчасова, *önce* - перед, до, *sonra* - після та ін, і виразів, наприклад: *iki saat-lik yol* - 'двогодинний шлях'. Дані лексеми є дотичними до обох концептів і свідчать про спільні ознаки просторово-часового уявлення представниками турецького етносу, яке реалізується в турецькому газетному дискурсі.

ВИСНОВКИ

На основі теоретичного аналізу наукових джерел та емпіричного підходу до вивчення мовних явищ слід зробити такі висновки.

1. Уточнено, що когнітивно-дискурсивний підхід до вивчення мовних явищ є складним когнітивно-мовленнєвим способом аналізу; здійснена в певних історичних, соціальних дискурсивних межах, особливим чином організована і тематично сфокусована послідовність аналізу висловлювань, рецепція яких здатна впливати на моделі суб'єктивного досвіду людини, її внутрішню репрезентацію світу, переконання. Стверджується, що найважливішою складовою дискурсу є його когнітивна природа та етнічний компонент.

2. З'ясовано, що концепт це дискретне ментальне утворення, яке є базовою одиницею мисленнєвого коду людини, володіє відносно впорядкованою структурою, є результатом пізнавальної діяльності людини та суспільства, передає комплексну інформацію про явище чи предмет, про інтерпретацію даної інформації суспільною свідомістю та ставлення суспільної свідомості до даного предмету чи явища. Концепт має чотири зони – дві основні (інтразону – ознаку концепту, який відображає особисті ознаки денотата, екстразону – ознаки, які випливають з переносних значень) та дві додаткові (квазіінтразона та квазіекстразона), пов'язані з формальними асоціаціями, які виникають внаслідок співзвучності імені концепту з іншим словом та ін. Існують концепти-фрейми, концепти-сценарії, категоріальні концепти, концепти, репрезентовані пластами та ін.

3. Досліджено, що існують типові національні особливості мовного вираження концептів газетного політичного дискурсу Туреччини. З точки зору когнітивно-дискурсивного підходу турецький газетний дискурс є ємним, комбінованим дискурсом відкритого типу. Йому притаманне емоційне забарвлення. З-поміж найбільш частотних специфічних ознак існують такі, як: використання метафор, цитування відомих лідерів світу, використання цитат із літературних творів або їх інтерпретація, використання просторічних слів,

активне використання системи натяків замість прямої актуалізації смислових одиниць.

4. Визначено когнітивну структуру концептів «Час» і «Простір», які (кожна окремо) мають польову репрезентацію (ядро, ближню периферію, дальню периферію та крайню периферію).

Ядро концепту «Час» у турецькому газетному дискурсі складають такі мовні одиниці, як: «через деякий час» (bir süre sonra, bir müddet sonra); «на деякий час» (bir süre); «протягом, упродовж» (dır içinde, içerisinde, boyunca); «тривалий час» (uzun süre); «під час» (sırasında, döneminde); «після» (ardından, sonra); «перед» (önce); «зараз» (şimdi, şu an); «на сьогодні; в наш час» (şimdilerde, bugünlerde, günümüzde). Ближню периферію становлять менш частотні засоби увиразнення конценту «Час», які можна узагальнити такими лексичними групами: «коли» (ne zaman); «час доби» (gece, akşam); «починаючи з, з тих пір як» (dan beri); «завтра» (yarın); «хвилини» (dakika).

Дальню периферію концепту «Час» становлять обмежені у вжитку в турецьких онлайн газетах такі лексичні групи: «в кінці, в останній момент, останнім часом» (son, sonunda, son anda, sona doğru); «наступний» (gelecek); «дні тижня» (Cumartesi, Pazar); «на початку» (başında).

Крайню периферію складають лексичні одиниці та групи лексичних одиниць, які є найменш вживаними і можуть бути залучені до інших концептів: «незабаром» (çok geçmeden); «століття» (yüzyıl, millattan önce MÖ); «за місцевим часом» (yerel saat); «рік» (bir (yıl) daha); «станом на» (itibariyle); «з ... по» (tarihlerinde); «короткотривалий, довготривалий» (uzun süreli, kısa süreli, kısa sürede).

Ядро концепту «Простір» в даному типі дискурсу репрезентовано такими мовними одиницями та лексичними групами: «навколо» (etrafında, etrafta, çevrede, çevresinde); «посеред» (ortada, ortasında); «дієслова руху та переміщення» (girmek, geçmek, ilerlemek, yönelmek, varmak, çıkmak, yürümek, gelmek, göç etmek, karşına çıkmak).

Ближня периферія концепту, згідно з нашим аналізом, представлена такими лексичними групами: «в середині, в» (içinde); «поруч» (yanında); «над, під» (üzerinde, altında); «всюди, скрізь, по всьому, ніде» (her yerde, hiçbir yerde).

Дальня периферія містить групу лексем-назв сторін світу: «сторони світу» (kuzey, güney, batı, doğu); «праворуч, ліворуч» ((sağ, sol); «перед, вперед» (ileri, önünde).

Крайня периферія представлена рідко вживаними в турецьких онлайн газетах лексичними одиницями лексичних груп: «на глибині, на висоті» (derinkikte, yükseklikte); «на відстані» (uzakta); «далі, подалі» (öte):

5. Виявлено спільні та диференційні ознаки згаданих вище концептів, які свідчать про те, що в турецькому газетному дискурсі дані концепти взаємопов'язані, адже мають спільні характеристики.

Взаємопов'язаність просторових та часових уявлень виявляється:

- у паралельних уживаннях в обидва концептах низки лексем (kısa, uzun, yetiş.-, uzat-, boyunca, sıra-, önce, sonra та ін..) та виразів (*iki saatlik yol*);

- в штучному створенні лексем з часовим значенням (*dönem, süre*) на основі тюркських коренів з просторовим значенням.

В турецькій мові спостерігається й протилежна тенденція, що виявляється в у використанні показника локативу з метою співвіднесення події чи явища до назв різних періодів, що увиразнює не давню, а сучасну систему поділів на сезони та вимірювання часу.

Для концепту «Простір» властиві такі ознаки, як :антропоцентричність, що виявляється у позначенні напрямків згідно розташування тіла людини; геоцентричність як особливе значення горизонтального напрямку; вторинність у вживанні лексем на позначення вертикального переміщення, які є нечисленними в концепті «Простір».

Примітно, що в турецькому газетному дискурсі концепт «Час» є ширше репрезентований мовними одиницями, що свідчить про те, що час і часові ознаки є більш актуальними в цьому виді дискурсу.

Подальшу перспективу досліджень становлять проблеми виявлення когнітивної структури даних концептів в інших видах дискурсів, а також у зіставному аналізі увиразнення даних концептів в різних лінгвокультурах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. (2005). *Спорные проблемы семантики*. М.: Гнозис, 2005.
2. Аскольдов-Алексеев С. А. (1997). *Концепт и слово. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология*. М.: Academia.
3. Арутюнова Н. Д. (1988). *Типы языковых значений*. М.: Наука.
4. Бабушкин А. П. (1996). *Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка*. Воронеж: ВГУ.
5. Болдырев Н. Н. (2001). *Когнитивная семантика*. Тамбов.
6. Вежбицкая А. (1996). *Язык. Культура. Познание*. М.: Русские словари.
7. Воркачев С. Г. (2004). *Счастье как лингвокультурный концепт*. М.: Гнозис.
8. Габермас Ю. (2000). *Моральное сознание и коммуникативное действие*. Пер. с нем. под ред. Д. В. Складнева, послесл. Б. В. Маркова. СПб.: Наука.
9. Демьянков В. З. (1995). Доминирующие лингвистические теории в конце XX века. *Язык и наука конца 20 века*. М.: Институт языкознания РАН.
10. Денисов П. Н. (1980). *Лексика русского языка и ее описание*. – М.: Рус. яз..
11. Залевская А. А. (2001). Психолингвистический подход к проблеме концепта. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*: Сб. ст. – Воронеж.
12. Нерознак В. П. (1998). От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма. *Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков*: Межвуз. сб. науч. тр. – Омск.
13. Карасик В. И. (2003). Лингвокультурный концепт как элемент языкового сознания. *Методология современной психолингвистики*: Сб. науч. тр. – Москва, Барнаул.

14. *Краткий словарь когнитивных терминов*: под ред. Е. С. Кубряковой. М.: Изд-во МГУ, 1996.
15. Карасик В. И. (2004). *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. М.: Гнозис.
16. Лихачев Д. С. (1997). Концептосфера русского языка. *Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология*. М.: Academia.
17. Ляпин С. Х. (1997). Концептология: к становлению подхода. *Концепты. Научные труды Центроконцепта*. – Архангельск: Изд-во Поморского ун-та, Вып.1.
18. Маслова В. А. (2011). *Введение в когнитивную лингвистику* : учеб. пособие . 5-е изд. М.,Флинта : Наука.
19. Маслова В. А. (2005). *Когнитивная лингвистика* : учеб. пособие. Минск : ТетраСистемс.
20. Петровский А. В. (1990). *Психология. Словарь*. М.: Политиздат.
21. Попова З. Д. (2000). *Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях*. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та.
22. Слышкин Г. Г. (2000). *От текста к символу: Лингвокультурологические концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе*. М.: Academia.
23. Стернин И. А.(1998). Концепты и лакуны. *Языковое сознание: формирование и функционирование*: Сб. ст. – М..
24. Степанов Ю. С. *Константы. Словарь русской культуры Опыт исследования*. М.: Акад. Проект.
25. Соломоник А. (1995). *Семиотика и лингвистика*. М.: Молодая гвардия.
26. Слышкин Г. Г. (2000). *От текста к символу: Лингвокультурологические концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе*. М.: Academia.

27. Слышкин Г. Г. (2000). *От текста к символу: Лингвокультурологические концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе*. М.: Academia.

28. Селіванова О.О. (2008). Загальні й лінгвістичні методи дослідження. *Лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава: Довкілля-К.

29. Степанов Ю. С. (2001). *Константы. Словарь русской культуры Опыт исследования*. М.: Акад. Проект.

30. Т. ван Дейк. (1977). *Текст и контекст. Исследования по семантикам и прагматикам*.

31. Тайлор Э. Б. (1989). *Первобытная культура*. М.: Политиздат.

32. Фрумкина Р. М. (1992). Концепт, категория, прототип. *Лингвистическая и экстралингвистическая семантика*. М..

33. Beaugrande R. (1996). *The story of Discourse Analysis. Introduction to Discourse Analysis in Teun van Dijk ed.*. London: Sage.

34. Cook G. *Language Play, Language Learning*. Oxford, OUP.

35. Günay V.D. (2006). *Kültürbilime giriş. Dil, kültür ve ötesi...* İstanbul: Papatya Yayıncılık.

36. Kiran Z. (1981). *Dilbiliminde Yeni Yönelimler: Sözcükten Söyleme*”, *FDE Yazın ve Dilbilim Araştırmaları Dergisi*. Ankara: Şafak Matbaası, Clit: II, Sayı:8.

37. Tomlin Russell S., Linda Forrest, Ming Ming Pu and Myung Hee Kim. (1997).

38. Werth P. (1999). *Text worlds: representing conceptual space in discourse*. London: Longman.

40. Indiana [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.indiana.edu/slavont/SLING2k/postpapers/grenoble.pdf>;

39. Meinhof U. (1993). *Discourse*. The Blackwell Dictionary of Twentieth Century Social Thought in Outhwaite W., Bottomore T. eds.. Oxford: Blackwell.

Интернет-ресурсы

40. <http://www.indiana.edu/slavont/SLING2k/postpapers/grenoble.pdf>;

41. <https://sozluk.gov.tr>

Список джерел ілюстративного матеріалу

42. <https://m.sabah.com.tr/yasam/son-dakika-muglada-korkutan-deprem-6144311>
43. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>
44. <https://m.aksam.com.tr/guncel/muglada-yolcu-otobusu-yandi/haber-1300842>
45. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/thyden-imamogluna-yali-cevabi-imamoglunun-aciklamalari-gercek-disi-42131672>
46. <https://www.evrensel.net/haber/469414/ileri-bakmak-ve-kendini-yeniden-yaratmak>
47. https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/kiz-kulesinde-restorasyon-tartismasi-iddialar-endiseleri-hakli-cikarabilir-7346514/?utm_source=anasayfa&utm_medium=free&utm_campaign=alt_surmanset
48. <https://www.evrensel.net/haber/469414/ileri-bakmak-ve-kendini-yeniden-yaratmak>
49. <https://m.gunes.com/yasam/aricilarin-beyaz-bal-saskinligi-1141366>
50. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/omer-tugrul-inancer-hayatini-kaybetti-42131584>
51. <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/paulinhodan-galatasaray-iddialarina-sosyal-medyadan-yanit-42131737>
52. <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/necati-atesten-carpici-aciklamalar-basarilarimin-cogunda-fenerbahce-var-42131763>
53. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/ispanyadan-kalkis-yapan-ozel-jet-letonya-aciklarinda-dustu-6818969>
54. <https://www.milliyet.com.tr/cadde/konserde-bayginlik-geciren-izelden-saglik-durumuyla-ilgili-aciklama-6818792>
55. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>
56. <http://m2.samanyoluhaber.com/kibris-rum-yonetimi-israilden-demir-kubbe-aliyor-haberi-1397457.html>

57. <https://www.milliyet.com.tr/cadde/konserde-bayginlik-geciren-izelden-saglik-durumuyla-ilgili-aciklama-6818792>
58. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/ispanyadan-kalkis-yapan-ozel-jet-letonya-aciklarinda-dustu-6818969>
59. <https://m.aksam.com.tr/ekonomi/kur-korumali-mevduat-bakiyesi-1-trilyonu-gecti/haber-1300859>
60. https://www.sozcu.com.tr/spor/futbol/hatayspor-ile-adana-demirsporun-104-dakikalik-maci-7346586/?utm_source=anasayfa&utm_medium=free&utm_campaign=alt_surmanset
61. <https://m.aksam.com.tr/guncel/muglada-yolcu-otobusu-yandi/haber-1300842>
62. <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/paulinhodan-galatasaray-iddialarina-sosyal-medyadan-yanit-42131737>
63. <https://www.evrensel.net/haber/469433/avrupada-sicak-sonbahar-basladi>
64. <https://www.evrensel.net/yazi/91538/insanligin-sivrisinek-ile-dansi>
65. <https://www.milliyet.com.tr/cadde/irem-derici-en-kotu-ilk-bulusmasini-anlatti-engellemis-beni-6818821>
66. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>
67. <https://m.aksam.com.tr/dunya/almanyada-kucuk-ucak-dustu/haber-1300849>
68. <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/paulinhodan-galatasaray-iddialarina-sosyal-medyadan-yanit-42131737>
69. <https://m.aksam.com.tr/ekonomi/kur-korumali-mevduat-bakiyesi-1-trilyonu-gecti/haber-1300859>
70. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-ysk-ek-yerlestirme-tercihleri-icin-tarih-belli-oldu-42131773>
71. <https://m.aksam.com.tr/guncel/muglada-yolcu-otobusu-yandi/haber-1300842>
72. <https://www.evrensel.net/yazi/91538/insanligin-sivrisinek-ile-dansi>
73. <https://yesilgazete.org/istanbulda-bayram-tatilinden-geriye-cop-kaldi-sahil-ve-parklardan-1200-ton-cop-toplandi/>

74. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>
75. <https://www.gazetevatan.com/sampiy10/futbol/super-lig/besiktas/besiktas-ankaragucu-deplasmaninda-galibiyet-ariyor-2059248>
76. <https://www.gazetevatan.com/dunya/ispanyadan-kalkan-ozel-jet-letonyada-dustu-2059254>
77. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>
78. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>
79. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/ispanyadan-kalkis-yapan-ozel-jet-letonya-aciklarinda-dustu-6818969>
80. <https://www.gazetevatan.com/dunya/ispanyadan-kalkan-ozel-jet-letonyada-dustu-2059254>
81. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>
82. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>
83. <https://www.evrensel.net/yazi/91538/insanligin-sivrisinek-ile-dansi>
84. <https://www.gazetevatan.com/galeri/abdulkerim-bardakciyi-yikan-transfer-gelismesi-erden-timur-gorusmelere-basladi-2059147/2>
85. <https://www.evrensel.net/haber/469433/avrupada-sicak-sonbahar-basladi>
86. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>
87. <https://m.gunes.com/yasam/devler-ormanda-1141335>
88. <https://www.evrensel.net/haber/469414/ileri-bakmak-ve-kendini-yeniden-yaratmak>
89. <https://www.evrensel.net/yazi/91539/kaz-dagini-kazmanin-bedeli>

ДОДАТКИ

Рис.1. Логіко-графічна схема концепту «Час»

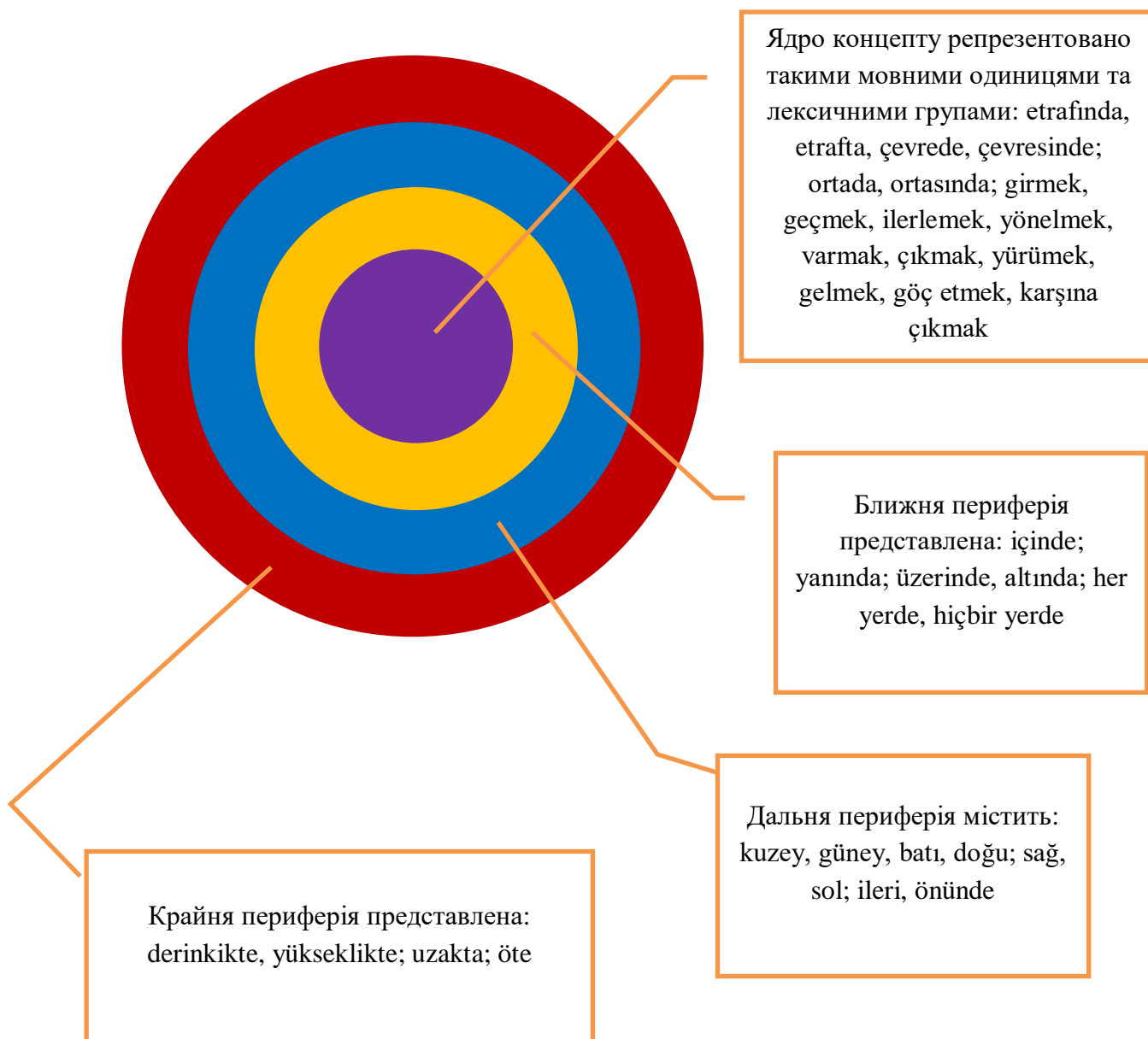

Рис.2. Логіко-графічна схема концепту «Простір»

Özet

"Türk gazete söyleminde "Uzay" ve "Zaman" kavramlarının sözelleştirilmesi" konulu tez, dilbilimsel olguların incelenmesine yönelik bilişsel-söylemsel bir yaklaşıma dayanmaktadır.

Araştırmanın amacı, "Zaman" ve "Zaman" kavramlarının çekirdek ve çevre birimlerini modern Türk gazete söyleminin malzemesi üzerinde ortaya çıkarmaktır. Aşağıdaki görevlerin uygulanması, hedefin gerçekleştirilmesine yol açtı: 1) teorik kaynakların analizine dayanarak, dilsel fenomenlerin çalışmasına bilişsel-söylemsel yaklaşımın ana hükümlerini açıklığa kavuşturmak; 2) "kavram" kavramının anlamını ve yapısını öğrenmek; 3) Türk gazete söyleminin özellikleri üzerine en son bilimsel araştırmaların sonuçlarını araştırmak; 4) Türkçe gazete söyleminde parçalı kavramlar olan "Mekan" ve "Zaman" kavramlarının bilişsel yapısını belirlemek; 5) Türkçe gazete söyleminde "Zaman" ve "Zaman" kavramlarının ortak ve ayırıcı özelliklerini belirlemek.

Araştırma materyalini, Türkçe çevrimiçi gazeteler olan "Akşam", "Aydınlık", "Dünya", "Milliyet", "Radikal", "Türkiyegazetesi", "Vatan" gazetelerinden seçilen, yer ve zamanı belirten sözcüksel birimlerle çeşitli konulardaki makaleler oluşturmuştur.

Çalışmanın ilk bölümünde, dilsel olguların incelenmesine yönelik bilişsel-söylemsel yaklaşımla ilgili bilimsel araştırmaların ana hükümleri analiz edilmektedir. Ayrıca "kavram" kavramının modern dilbilim araştırmalarındaki tartışmalı niteliği ve muğlak yorumu belirtilmiş, kavramın yapısı açıklığa kavuşturulmuş ve Türk gazete söyleminin kavram alanının özellikleri karakterize edilmiştir.

İkinci bölüm, araştırmanın uygulamalı kısmını yürütmenin aşamalarını ve yöntemlerini açıklamaktadır.

Üçüncü bölümde, "Zaman" ve "Uzay" kavramlarının yapısının bir analizi sunulmakta, her birinin mantıksal-grafik diyagramı oluşturulmaktadır, çekirdek ve çeperler ortaya çıkarılmış, bu kavramların ortak ve ayırıcı özellikleri açıklığa kavuşturulmuştur.

Bu çalışmanın ana genelleme hükümleri, sonuçlar bölümünde özetlenmiştir. Dil fenomeni çalışmasına yönelik bilişsel-söylemsel yaklaşımın, karmaşık bir bilişsel-konuşma analiz yöntemi olduğu belirtilir; belirli tarihsel ve sosyal söylemsel sınırlar içinde gerçekleştirilir, özel olarak organize edilmiş ve tematik olarak odaklanmış bir dizi ifade analizi, bunların alınması bir kişinin öznel deneyiminin modellerini, dünyanın içsel temsilini, inançlarını etkileyebilir.

Kavramın insan düşünme kodunun temel birimi olan ayrık bir zihinsel oluşum olduğu, nispeten düzenli bir yapıya sahip olduğu, bir kişinin ve toplumun bilişsel aktivitesinin bir sonucu olduğu, bir fenomen veya nesne hakkında, bu bilgilerin kamu bilinci tarafından yorumlanması ve kamu bilincinin belirli bir nesne veya fenomene karşı tutumu hakkında karmaşık bilgiler aktardığı tespit edilmiştir. Kavramın dört bölgesi vardır - iki ana bölge (intrazone - ifadenin kişisel özelliklerini yansıtan konseptin bir özelliği, extrazone - mecazi anlamlardan kaynaklanan özellikler) ve iki ek bölge (yarı-intrazone ve yarı-extrazone). Kavram adının başka bir sözcükle uyumlu olması sonucu ortaya çıkan biçimsel çağrışımlarla ilgilidir. Türkiye'de gazete siyasi söylem kavramlarının dilsel anlatımında tipik ulusal özelliklerin olduğu araştırılmıştır. Bilişsel-söylemsel yaklaşım açısından bakıldığında, Türkçe gazete söylemi, açık tipte kapsamlı, birleşik bir söylemdir. Duygusal bir renge sahiptir. En sık görülen spesifik işaretler arasında şunlar vardır: mecaz kullanımı, ünlü dünya liderlerinden alıntılar, edebi eserlerden alıntılarının kullanılması veya bunların yorumlanması, uzamsal kelimelerin kullanımı, semantik birimlerin doğrudan gerçekleştirilmesi yerine bir ipucu sisteminin aktif kullanımı.

(Her biri ayrı ayrı) bir alan temsiline (çekirdek, yakın çevre, uzak çevre ve uç çevre) sahip olan "Zaman" ve "Uzay" kavramlarının bilişsel yapısı tanımlanır. Yukarıda bahsedilen kavramların ortak ve ayırıcı özelliklerinin ortaya konması, Türk gazete söyleminde bu kavramların ortak özelliklere sahip olması nedeniyle birbiriyle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Uzamsal ve zamansal temsillerin birbirine bağlılığı, paralel olarak her iki kavramda da bir dizi sözcük biriminin kullanımında (kısa, uzun, yetiş.-, uzat-,

boyunca, sıra-, önce, sonra vb.) ve ifadelerde (iki saatlik yol); zaman değeri olan jetonların yapay olarak oluşturulmasında (dönem, süre) ortaya çıkar.

"Uzay" kavramı, şu özelliklerle karakterize edilir: insan merkezlik (insan vücudunun konumuna göre yönlerin belirlenmesinde kendini gösterir); yatay yönün özel bir değeri olarak jeosantriklik; "Uzay" kavramında çok az olan dikey hareketi belirtmek için belirteçlerin kullanımında ikincilliktir.

Türkçe gazete söyleminde "Zaman" kavramının dilsel birimlerle daha geniş bir şekilde temsil edildiğine dikkat çekilmektedir ki bu da zaman ve zaman işaretlerinin bu söylem türünde daha alakalı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: bilişsel-söylemsel yaklaşım, kavram, kavramsal analiz.